

PAVLA GROGGEROVÁ

LEGENDA O MATCE

1942 Stará Říše na Moravě

LEGENDA O MATCE

PAVLA GROGGEROVÁ

LEGENDA O MATCE

Stará Říše na Moravě léta Páně 1942

LEGENDA O MATCE

Pohanský bojovník, který nikdy nedbal Boží dobroty a nikdy se nezachvěl před Božím hněvem, ležel v širém poli a umíral. Jeho kůň se vyděsil teplého výparu krve a shodil ho; v bezvědomí klesl vedle potoka, dříve než jeho ruka dosáhla temné, jarem silné vody. Helma se však do ní zakutálela a naplnila se s klokotem. Ve štěrku vyschla každá vystříklá kapka a každý rosou navlhlý dech vzduchu. Hvězdy svými světly vypalovaly prostor. Nemocný se téměř dusil svým tlejícím dechem a omamným pachem nočních květů. Chtěl volati. Neboť již viděl rudé lampy svého domu, jak prosvítají sosnami. A slyšel bzučivý zvuk harf a mdle nylvou ta-

neční píseň žen. Chtěl klíti . . . Slabý zvuk a hustá morová pěna se mu vyřinuly z úst.

V ranním šeru se přiblížila jeho psice a čenichajíc kroužila kolem něho. S vyplazeným jazykem se přiblížila k horké podebranině a s vytím uskočila. Marně sténal, aby se ho dotkla. Oči v očekávání skleněně ztichly. Posléze ho z dálky zpozorovali otroci. Ztratil hlas, i považovali ho za mrtvého. Obávali se ho ještě více ve smrti, než když, pln života, přemáhal všechny tvory hrubostí. Tak vylili smolu na živou mrtvolu, vhodili mu pochodeň na srdce a prehli. Válečník na okamžik pocítil, jak věčnost v plameni sežehla jeho dýmající krev, vzeplal se v prázdné nic a spatřil bílého chlapečka jako květ, který chtěl k němu přes potok . . .

Plamen hořel po celý den a stravoval válečnickovo tělo. Vyrážel z boulí, nehtů a vlasů, vypaloval ucpané žíly a prožral oči, uši a kosti až k morku. Každé vlákno, kterého užil k nenávisti i rozkoši světa, bylo očištěno a vráceno zemi i nebi. Toliko tvrdé, kruté srdce, které vládlo nad tělem a ponižovalo ho hlouběji než druhé otroky, to srdce nemohlo být vykoupeno zářem. Leželo jako nemotorný kámen vedle ocelové dýky, zatím co plameny dávno pohasly a popel byl rozvát větrem. Leželo holé v šterku, jako mezi sobě rovnými, a již sebou neškubalo a přece dále žilo v nevýslovné muce ohně a toužilo, od doby zářem napájeného smrtelného

zápasu těla, aby mohlo uhasnouti v živlech. Ale živly neměly moci nad srdcem, jako dříve neměla nad ním moci láska.

Tak zůstalo. Válečná čeleď, ženy a otroci si rozdělili mezi sebou za rvaček a prolévání krve jeho majetek a roznesli jej do čtyř světových stran. Většina ochočených zvířat se rozběhla do stepi, zdivočela nebo zahynula hladem. Brzy ve zpustlém domě nežil nikdo, než mladá dívka, kterou válečník uloupil v daleké nehostinné zemi a která mu porodila dva krásné a líbezné chlapce. Byla vznešeného rodu, mladá a uzavřená, a přes hříšné násilí barbarovo docela čistého srdce. Čím více vytrpěla, tím jemnější a vnímavější byly její smysly pro dech opravdového Boha, jehož neznala. Líbala Ho na rtech květů a hledala Ho pod závojem hvězd a měsíce. Slyšela Ho, když včela zdvihla křídla, a když se uzralé zrno sypalo do mlýna. Cítila, že také ona má podíl na zázračném a její bázně ubývalo. A její tušení se změnilo v důvěru, když po prvé s úsměvem a pláčem pozorovala dvojčata, své syny, neboť byla v nich nevinnost, krása a síla, které svědčily o tom, že nad mocným válečníkem je ještě větší Pán.

Takto přikloněna k Němu byla tedy volnou, takže ani nepocítila svou náhlou pozemskou svobodu tou měrou, jako druzí. Spravovala dále opuštěný dvůr, a ponechávala chlapcům vládu nad

vším, co ještě zbylo z jeho dědictví. Chlapci byli již znali zbraní. Od psíce se naučili stopovat drobnou zvěř, líčili pasti a dovedli ohněm a jedem čeliti vlkům a šakalům. Loupežníci se nikdy nepřiblížili, neboť přehající čeleď kolem ohrady nakreslila znamení moru.

Jednou si vyšli s udicemi, zatím co matka stála ve vratech se džbánem, ze kterého pili ovčí mléko, a naslouchala jejich rozmluvě a jejich lehkým krokům. Na poddajných, hnědých šlachách se pružně vznášely jejich postavy. Lesk kůže svítil do osluněné letní stepi. Do vybledlých halen narážel vítr, pás kolem hubených těl se pohupoval při chůzi a tenké stříbrné ozdoby občas zazvonily jako jemné vzdálené rolničky.

Matka je již nerozeznávala od sebe. Spěchali odtud, stejně štíhlí, velcí, vzpupní i vzpurní, ale úplně zajedno ve snažení, jako tomu bylo vždy.

Toho dne ani v nastražené síti ani na vnadidle neuvázla žádná kořist. Tak horlivě a vzpupně táhli dále, podél břehu, až přišli na šterkový břeh, kde jejich otec neblaze zahynul. Oba současně spatřili v písku ležet jeho dýku. Čepel byla rezivá od krve a vody. Zlatá rukověť svítila tlumeněji. Toliko sedm barevných drahokamů oslňovalo stejně skvěle, jako ve vzpomínkách z dětství. Chlapci odhodili udici a síť a vrhli se na zbraň. Očistili ocel o své kožené kazajky a pokoušeli se o kameny vybrou-

siti zuby. Z mnoha kamenů, které vzali do rukou, byl jen jediný dostatečně tvrdý. Pochválili jej, navlhčili slinami a vybrousili ostří hladce a čistě, křičíce radostí, když vyletěla jiskra. Arci nevěděli, že mají otcovo srdce. Posléze se znesvářili nad tím, kdo si má ponechat dýku. Oba se ujišťovali, že ji spatřili první, každý se domníval, že právem by ji směl nositi. Byli tak málo zvyklí sváriti se, že zprvu jeden o druhém mysli, že jen žertuje. Ale zatím co si sem a tam ve hře podávali zbraň, vzrůstala jejich chtivost. V černých očích se vzdouvala krev, šlachy se napínaly, připraveny ke skoku . . . dosud váhající před počátkem. Tu náhle vběhl mezi ně otcův plavý kůň. Přilákal ho hlas dětí. Sedlo viselo roztřepené a šikmo, uzda byla potrhána, a třmeny vláčely za sebou trnité pruty a cáry. Oběma současně projela hlavou stejná myšlenka. Vlevo i vpravo skočili přes koňský hřbet — a štváli k trysku. Zvíře se vzepjalo, nemohlo však setřásti chlapce, neboť v zápase udržovali rovnováhu. Tu vyrazilo v mohutných skocích. Trny na třmenech bodaly jako sta ostruh, a kožené opratě byly jako biče. Žlutá pěna kapala z tlamy a nozdry se vzdouvaly. Bílá hříva vlála na krku . . . Byl to zběsilý běh ke dvoru a kolem dvoru. Bratři seděli těsně pospolu, štíhlými a nepoddajnými údy vtisknuti do koňova těla. Divokost, která v nich procitla, a sladké mrazení z hrozného je naplňovalo jako opojení,

takže opět se cítili zajedno a přes svůj neurvalý svár se musili vzájemně ochraňovati.

Jejich matka vyšla ze vrat a viděla jejich jízdu. Náhlý děs potlačil tlukot jejího srdce... Nepohnutě stála a ustavičně hleděla za oběma syny, kteří, cizí a svítící barbarskou krví, zde jeli — zatím co hřebec, téměř se vznášeje, odnášel je po ozářené rovině. Po celý večer naslouchala, neuslyší-li údery kopyt. Rozžehla světlo v okně a zastiňovala je rukou. Ráno vyzdobila stůl, přinesla víno a ovoce ze sklepa. Po hodiny seděla v zahradě, od záření obzoru měla téměř vypálený zrak. Synové však nepřicházeli.

Když byla devět dní čekala s úzkostlivou trpělivostí, vypustila poslední ovce a kozy ze stáje a otevřela obilnici bažantům a holubům, neboť nastávalo sucho. Potok skrovně crčel mezi kameny. Vysoké býlí, vadnouc, sypalo novou žeň. Z máků pršelo rudé listí za omamné vůně. Ve směru, kudy zmizel kůň, stoupalo modré vlákno kouře. Žena nechala otevřená vrata prázdného domu a šla tím směrem. Občas po okraji jejího pláště vrávorál stepní motýl. Kozy ji doprovodily kus cesty. Z močálů ji dlouho zdravilo volání holubů. Po západu slunce však u ní zbyla již jen psice.

Přenocovala v pustině pod trnitým keřem. Scvrklé, zkroucené listí pokrývalo horkou půdu. Táhnoucí kobylky kreslily v dáli temné pruhy. Ze tmy

dlouhými nůžkami sahal škorpion. Psice kňučela. A žena bděla a plakala po celou noc. Již v prvních slabých zásvitech světla hledala dále. Po rovině byly roztroušeny malé osady. Na jednom dvoře, kde prosila o občerstvení a kde se poptávala, byl spatřen kůň s chlapci. Její touha jako horečka nyní probíhala jejím tělem, a jen pohled na vyčerpanou psici ji pohnul k tomu, aby prosila o přístřeší. Ráno, když upozorovala, že zvíře ji již nemůže doprovázet, darovala je hostitelům a tajně odešla. Vyšla na cestu a potulný kejklíř ji pozval na svůj vozík . . . Nespatřil dvojčata na koni, ale byl toho mínění, že tlupa králových bojovníků, která často procházela krajem, hledajíc loupežnickou sběř, je nalezne. U jednoho útulku povoz ztratil kolo. Žena nechtěla čekat. Nedbala nebezpečí ani námahy cesty, kráčela, zatím co obuv jí na nohou pukala. Jak stoupalo slunce, rozplýval se její stín. Cesta, země i nebe plály žlutě. Ze studně čnělo vahadlo bez řetězu. Žena téměř padla přes okraj. Ležela po mnoho hodin, ačkoliv ji smysly neopustily, v mdlobách, smrtelně unavená. Chtěla, hynouc žízni, ještě jednou zakoušeti Neznámého, jehož tak často ssála ze rtů květin a z očí dětí. Ale její ústa byla suchá a země byla vyschlá . . . a vymřelý prostor neodpovídal.

Když jí psice měkce olizovala obličej, bylo již chladno. Na jejím klíně ležel novorozený psíček.

Sotva žil. Ustavičně vrátil tak jemně, jako by v trávě šelestil vítr. Jeho matka však odběhla. Když se při svitu měsíce opět vrátila s druhým, byl první mrtev. Pětkrát běžela, prahnouc žízní, toutéž cestou po pusté zemi. A žena se beze spánku choulila u nádrže a naslouchala. Posléze přitulilo k ní zvíře svou těžkou hlavu, kleslo a tak zůstalo.

Ležely v polospánku. Slabý naříkavý tón a oddychování se prolínaly v unaveném neladu. Modře tlumil mrak pronikavé záření, které sršelo ze špicí bodláků a stébel. V hloubce bylo cítit vodu. Občas sáhla žena kolem sebe v obavách, že psice ji opustila. A po každé se jí zjevil zvláštní obraz. Pohled němý, ubohé sestry, která také byla zmořena bolestí a láskou. Nevěděla proč. Naslouchala jen a snad hleděla ostrýma vlčíma očima závojem hvězd.

Když se posilnily k další cestě, vzala žena ještě živá mláďata k sobě a nesla je ve vykasaném oděvu. Postupovaly jen zvolna. Kouzelník se svou oslí příprěží je dohonil a opět jí nabídl místo. Když žena vylezla, psice vycenila zuby a počala žalostně výti. Ale muž použil biče. Během jízdy vyprávěl, že v posledním útulku přenocovali jednou dva mladí jezdci. Byli hnědí a štíhlí. Měli plavého koně, špatně osedlaného, volně okovaného a strašně divokého.

Tu žena úpěnlivě prosila, aby jel rychleji. Zvíře je následovalo, těžce oddychujíc v prachu a kňu-

čelo pro mláďata. Slyšela je dobře a uvědomovala si svou tvrdost. Zároveň však pocítovala hněv nad každým plačtivým zvukem, který ji chtěl zdržovat v jejím spěchu. Po mnoha hodinách, kdy, ztrnule ospalá, nekonečnou jednotvárnost krajiny proměnila tisíci zuřivými myšlenkami, náhle zpozorovala, že jeden z psíčků již vychladl. Ve velmi stísněné náladě chtěla právě přemluvit muže ke krátkému odpočinku, když řekl:

»Obě dvojčata se loupežnický svářila o dýku, jedno o druhém tvrdíc, že je zloděj, až pak svorně zjistila, že ji během jízdy ztratila. Na hromadě slámy, kde před tím zuřili, brzy se smíchem a držíce se za ruce, usnuli, na pohled skvělí, jako dva démoni.«

»Jeď rychleji,« řekla matka. Již se před nimi zatřpytila bledá hvězda. Step byla šedá. Žena občas pozorovala neznámého kejklíře. Měl špičatý, žlutý obličej, kosé oči, neměl obočí ani řasy. Bláznovská kápě byla naražena přes uši, ale tak těsně, že se zdálo, jako by neměl uší. Ústa se ustavičně šklebila v tajemném úsměvu. Občas se žena chtěla na něco zeptati. Neodvažovala se, neboť čím déle vedle něho seděla, tím zřetelněji poznávala, že vždy mluvil jen to, co sám chtěl, a že tím, co ještě ponechal pro sebe, měl ji v moci. Skučíc, prosila psice o svá mláďata. Kola se točila bez oleje, rozpálená a skřípající. Kde jeli přes holiny, zdvihal se prach. Neza-

stavovali se u žádného útulku. Když se žena tajně rozhodla, že seskočí s vozu, řekl muž:

»Krásní hoši, plní vzdoru a pýchy. Oděv na těle a jako pěst veliký kámen byl jejich jediným majetkem. Tím svému hostiteli den poté nabrousili nože, dýky a meče v odměnu za oves a mléko . . . A bez rozloučení tudy odjeli.«

Ukázal na cestu.

»Rychleji!« řekla žena. Křivý strom stál v temnotě. Jen okraj horizontu se rudě třpytil. Zdálo se, jako by se daleko venku pásł kůň. Teplý výpar z vyschlé slatiny se vzdouval. Chomáče travin se ježily mezi koleji. Stopy cesty byly pod nimi. Jako na sametových hrbolcích drkotalo oslí spřežení. Kolem půlnoci rozlil ubývající měsíc svou záři po pustině. Ospalý děs přemohl ubohou ženu. Nemohla již snést tiché kňučení a upřený pohled psice. Sklonila se nad mláďaty, která s otevřenými, žíznícími tlamičkami ležela na jejím klíně. Ucpala si uši a zavřela oči. Jako po hedvábných poduškách jelo spřežení. Chvějivý pach květin a měsíční světlo se rozlévalo v kruhových vlnách. Uprostřed ve stepní slatině, kde dosud bylo trochu spodní vody a lučina, se pásł plavý kůň. Psice jej zvětřila, v běhu napřímila své tělo a ztuhle hleděla. Chlupy se jí zježily. Z hrdla vyrazilo táhlé zavytí.

Docela blízko spali chlapci, dvojčata.

Na okamžik se zalekl kejklíř. Pak hodil jednoho

polomrtvého psíčka matce. Nastalo ticho. Žena se sklonila ještě hlouběji. Tlumeně slyšela prásknutí biče a jeho hlas, kerý jakoby z dálky říkal:

»Nevím, jsou-li tvoji. Jmenovali se Offer a Re-probus.«

»To jsou oni,« odpověděla žena, jsouc bez dechu a aniž by vzhlédla. »Buď milosrdný a pospěš.«

Šklebě se, zašilhal kejklíř dozadu. Stíny v nekončné pláni zneklidněly, psice ani nehlesla. Úplně svorně jako dříve leželi oba bratři. Ve spánku si podali ruce. A mezi sebou ochraňovali beztvárný kámen, kerý byl otcovým srdcem.

Ráno se žena divila a styděla se za svou zlou úzkost. Jeli po široké, rovné cestě, která byla oživena žebráky, kramáři, honci dobytka a žoldněři. Vánek přinášel ze skrytých zahrad všeliké libé vůně. Veliké podivné stromy horké země rozevíraly své vějíře listoví. Pestré barvy kroužily a plály před očima. S ospalým úsměvem, poněkud hloupě, dřepěl kejklíř na káře. Černý pruh vlasů vyrážel zpod čepice. Až po ošumělé rukávy byla jeho kůže zbrázděna kouzelnými čarami a znaky písma. Dosud zívaje, hravě zdvihl ozdobnou hadí hlavu, která, zasazena do zlata, se mu klátila na pase.

»Již se shledáte,« řekl. »Zůstaň u mne ve městě, tak se můžeš po nich poptávat u mnoha lidí.«

Brzy spatřili městské hradby, jak svítí mezi kmeny palem. Slyšeli hluk, a ubohá žena, která až do

toho dne žila v tichu a samotě, cítila svou bezmocnost a že je vyrvána z kořenů. Jako dítě se měla k cizímu kejkliři. Slyšela ho, jak se vyptává celníků na dvojčata a radovala se z jeho zaklení, že mu neujdou. Mnozí lidé se mu zdaleka vyhýbali. Druzí se pokorně hrbili; ti, kdož ho neznali, zůstávali státi, plni zvědavosti, a hned poznali, že je to zvláštní člověk. Trpělivého oslíka honil všemi ulicemi, uličkami a průvlaky, se zalíbením jí ukazoval nádheru jako neřád, kupoval nabízené ovoce, volal na harfeníky, vábil tanečnice, a zavedl ženu, když únavou již nemohla odpovídati, posléze domů.

Dům zevně byl nenápadný, uvnitř však byl vyzdoben všemi nádherami světa. Téměř v bezvědomí šla kolem toho; její plášť kreslil šedou stopu po koberecích. Když ji trpaslík přinesl občerstvení, klesla na kolena na hedvábný polštář a poslušně očkoušela ze zlatého talíře a z opálově bílého kalichu. Vedle lůžka byly připraveny vonné esence a oleje. Ve velikých kamenných mušlích ležely růže. Průhledný praporec kouře se vznášel a zaháněl hejna much. Na rozpálené pánvi se zvolna rozplývala pryskyřice. Modře vpadal soumrak úzkým okenním čtverhranem, spánek zavřel ztupělé oči ženy.

Tak zůstalo. Vždy večer se vracela unavená a neutěšená jako po prvé do útulku. Jen závoj, pod kterým skrývala svůj obličej, a sukno pláště byly

roztřepenější a zaprášenější. Poněvadž při hledání svých dětí každého oslovila, byla brzy známa po celém městě. Mnozí ji považovali za šílenou, jiní opět za zchytralou žebračku. Nedbala posměchu. Svému hostiteli byla oddána s chvějivou vděčností za to, že jí ponechával volnost a bezplatně ji tak dlouho u sebe nechával. V jednu dobu, zatím co byl na cestách, zeptala se trpaslíka, kam odejel. Ale ten místo odpovědi položil prst na ústa. Často, když kejklíř přišel domů, tvářil se, jako by se něčeho doslechl o jezdcích dvojčatech. Z takových klamných nadějí žena vždy oživila, přes to, že v mnohém zpozorovala, že je nepoctivý člověk. Nenaslouchala u dveří jeho pracovny. Neptala se, proč vařival jedovaté byliny, a jaké jsou v něm síly, že ho hadi, supi, opičky a škorpionci poslouchají. Občas nějaká krásná žena proklouzla zadními dveřmi. Lichváři a zlodějští tovaryši popíjeli v jeho vinném sklepě, sourozenci, kteří se svářeli o dědictví, přicházeli na radu a nezdědka se u kouzelníka skrývali i vrazi.

Ale ubohá žena, která kdysi s čistým srdcem snesla válečnickovy křivdy a byla bez vědomé viny, rozpoznala všechny zlé žádosti, které lidé přinášeli do tohoto domu. Cítivala ve snu, jak ji to vše pokouší. Ale toužící láska k jejím dětem ji znavovala. Nic a nikdo neměl nad ní moci...

Mezitím uběhly dva roky a pro ženu znamenaly

věčnost. Když jednou ráno chtěla vyjít, zavolal ji kejkliř. Tvářil se tajuplně. Vrásky jeho žlutého čela se čile pohybovaly. Lesk v jízvách byl ostřejší. Když se zasmál, chrup mu fosforově zeleně zasvítil z úst.

»Co chcete?« koktala.

Vzal ji za ruku a řekl:

»Každý má svá přání. Dnes oba spolu zúčtujeme.« Drobnými, spěšnými krůčky, které nepripouštěly otálení, zavedl ji do koupelny, kde již čekal trpaslík s krásným oděvem.

»Nastroj se,« řekl. Pak oba odběhli. Žena vydechla, jakmile osaměla. Její myšlenky, dosud ztuhlé, počaly horečně tékat. Uprostřed hrůzy a radosti cítila jen jedinou jistotu, že se v krátku něco stane, co změní celý její život. Myslila, že snad její synové přišli, poslušně se vyzdobila, jak to hostitel žádal. Šustot hedvábného brokátu, mírný lesk starého zlata ji rozveselil. S obdivem prohlížela vyšívané střevíce, které se měkce tiskly k jejím drsným nohám. Zatím co zdvihala tkanivo závoje, našla černě vybroušené zrcadlo, které jinak nikdy nebývalo na tomto místě. S úžasem do něho hleděla. Dlouho a s vyvalenýma očima.

Její mladý vlas byl protkán stříbrnými vlákny na spáncích. A hoře jemnými stíny zbrázdilo jí tvář. Přes to se polekala svého vlastního podivně půvabného obrazu. Když venku zaslechla dobře

známé plouživé kroky, vyklouzlo jí zrcadlo z třesoucích se rukou. Dvojnásobně si ovinula závoj a nedůvěřivě vyšla vstříc tomu, který jí jako věřitel připomínal její veliký dluh.

Byla doba prvních stromových květů a svátků. Lid se valil v pestrých zástupech a ucpával brány i ulice. Ale muž si všude zjednal průchod; jednou hbitostí, po druhé lstí. Když stanuli před královskou zahradou, zeptala se žena:

»Kam mne vedeš?«

Kotníkem zaklepal na rezivou železnou bránu. Sotva vyhlédl strážce, již se polekaně schoulil a palcem klikatě požehnal hlavu i prsa.

»Blázne,« řekl kejklíř a prošel.

V síti sněhobílých cest plýtvala země svou nejnádhernější květinovou výzdobou. Kdesi trylkovala tichá hudba. Ochočení ptáci vzlétali ze záhonů a na chvíli se vznášeli. Ženě připadala tato cesta neobyčejnou. Nedbala již na muže, který se tam lenivě loudal. Spěchala, jak ji poháněl cit, ustavičně, až našla své syny.

Ve stínu obrovského, bílými květy posetého keře stáli, hnědí a štíhlí, míříce kuší do modra.

Její pozdrav nebyl hlasitější než zazpívání šípu...

Jinoši se prudce obrátili, pak ztuhl jejich výraz. Jen nezkrotná stepní krev v obličeji vzplála a zhasla. Posléze drsně a jedním dechem řekli:

»Matka?«

Tvářili se ostýchavě, vzpurně a blaženě; vyprávěli, že nejprve nedobrovolně, pak však dobrovolně jeli na splašeném koni a svěřili se prehavému zrcadlení dálky. Nelitovali toho, chválili krále, jako pána všech pánů a šlechticů, nejmocnějšího a nejváženějšího, jemuž mohli sloužit, zejména, když nikdo nebyl nad ním.

Žena, usmívajíc se, kráčela mezi bratry, kteří nyní předstihli otce vzrůstem i krásou, a byli jeden druhému tak podobni, že lehce mohla zaměnit jejich jména. Ukázali jí podivný křemen, který obezřele s sebou nosili, lovecké trofeje, zbraně, ze stáje vyvedli plavého hřebce a chlubili se, že dosud strpí, aby na něm jeli oba. S velikou pýchou vedli matku královským dvorem a posléze, jak to předpisoval mrav, k budově, kde bylo hostům, pěvcům, kupcům a lékařům poskytováno přístřeší. Radostné překvapení v jejich chlapeckých srdcích probudilo smělost a netrpělivost. Sotva mohli čekat, že spatří matčinu tvář. Zatím co sestupovali po stupních terasy, poprosil ji jeden, aby poněkud poodhrnula závoj, druhý však rychle a tajně zatížil kamenem vlekoucí se cíp tkaniny. A závoj klesl právě, když král s kouzelníkem se objevili na rohu.

Pokud jim to jejich služba dovolovala, zůstali oba u matky, a když se loučili, ujišťovali ji několika kráte, že je to rozloučení jen na krátko. Byla tak pohnuta, že nepozorovala obcerstvení, ani nedbala

na čas. Když kouzelník hbitými krůčky v dobré náladě a rozpálen vklouzl do hostinného sálu, vstala bez odmluvy, aby ho následovala. Zatlačil ji však stranou, kde kout, oddělený zavěšeným kobercem, tvořil komnatu. Lampa z modravého opálu svítila chladně. Tři řetězy tvořily na stropě obraz hvězdy. Olej v lampě jemně bzučel.

Muž usedl a složil nohy křížem. Zatím co na ni hleděl přivřenýma očima, řekl:

»Proč stojíš?«

Neodpověděla, vědouc, že ji bohatou almužnou ponížil na služku, a že mu to působí dobře, může-li jí to dát pocítit.

»Splnil jsem ti každé přání,« řekl. »Bude spravedливо, splníš-li mi jediné, které mimo to ti bude ku prospěchu.«

Sotva dýchala. V záhybech brokátu však s viditelnou prudkostí bilo její srdce. Kejklíř se na tom popásal s číhovou trpělivostí, s jakou asi děti nahánějí strach zvířatům, dříve než jim předhodí sousto. Posléze řekl, tak tiše, že se musila k němu hluboce sklonit:

»Ve tmě půjdou kolem tebe tvoji synové. Následuj je.«

»Kam?« zeptala se, potlačujíc dech.

»Ke králi.«

Špičkou boty jí přisunul polštář. Po chvíli zpozorovala, že odešel. S mrazením ztrnule hleděla do

chladného měsíčně modrého světla. Knot se zmenšoval. Občas komnatou proklouzl nějaký člověk. Venku snad padal večerní soumrak. Dosud vířila kolem ní kejklířova slova, a když ztrácela svou moc, její rty ustavičně a dobrovolně opakovaly:

»Splnil mi každé přání.«

Ale ku podivu, její srdce se netěšilo z této budoucnosti. Bylo s ním příliš zle nakládáno a nechťelo již, aby se je někdo dotýkal. Jako pěna rozplýval se čas se svými pomíjejícími obrazy. Kejklíř, jízda s oslí přípřeží, její dvůr ve stepi se vynořovaly v prchavém zrcadlení vzduchu a mizely. Ano, i ty přechetné blaženosti, které jí byly darovány s dětmi, se nezdály skutečnějšími než sny, roztroušené v hrozně noci. Její život nebyl náhle více než chvílí, kterou již jednou, jako panenská dívka, prožila ve válečnickově stanu. Pot v jemně bodavých krůpějích vyrazil z krčních obratlů. Z křečovitě zatřásnutých zubů uklouzl výkřik. Klesla na kolena na polštář. Upřeně vzhlížela z hloubi ke světlu, a čekala, že Dobrotivý a Mocný ji vysvobodí.

Pak k ní přistoupili synové. Byli pyšní, že se zalíbila králi. Neobratně, avšak přece jen něžně přehodili přes ní závoj.

»Budeš nejpěknější ze všech žen,« řekl jeden z nich, totiž Reprobus.

A Offer dodal:

»Jak je to krásné, že také ty budeš sloužit pánu,

který neposlouchá jiného pána.«

Ale matka odpověděla:

»Nemohu mu sloužit. Vysvobodte mne ze zajetí. Nemůžete-li, pak zemru steskem po domově!«

Oba za ustavičného prošení na ni naléhali:

»Miluješ druhého?« ptali se.

Matka odpověděla: »Ano.«

Brunátní krví, zahanbení a němí, couvli synové o krok . . . Plamének v lampě škubal sebou v zelených zákmitech. Zářivá hvězda bledla. Zvolna, téměř jako náměsíčná, odsunula záclonu a nedala se zadržet, ačkoliv před ní na zemi se choulila těžká těla a plaché chlapecké rty jí spalovaly ruce.

»A pro něho opustíš také nás?« vzpurně volali. Pohladila je po vlasech.

»Je podivuhodný,« řekla téměř neslyšně. »Dechl na vás, ještě než jste se zrodili; jako na obilí, které má vzklíčit, a jako na hvězdu, která putuje po nebi. Políbil vaše rudé žíly a vaše černé oči, když jste ještě spali. Odvedl vás, abyste mne k Němu dovedli. Pojdte.«

Vyšli úplně tiše z domu cizinců. Nikoho nepotkali. Stromy a zahrady spaly ve tmě. Jen vůně se dosud vznášela a občas kolem nich šelestil měkký let nočních můr. Synové žasli nad svou matkou. Pokorně kráčeli vedle ní a neodvažovali se přerušit její mlčení. Když však došli k železné brance a strážce otevřel vrata, přepadla ji opět veliká bolest.

»Pojďte,« řekla, »volá.« Ničeho však neslyšeli.

»Je-li pak jeho moc taková,« řekl nedůvěřivě Offer, »aby bylo dovoleno, utéci našemu pánovi?«

»Je mnohem více než král,« odpověděla žena.

Reprobus se pohněvaně zeptal:

»Jak se jmenuje?«

To však nevěděla. Němě odpočívala krajina pod vůněmi stromových květů. Cikáda bzučela. Bílý blesk v dálce projel jarními mraky. Na budovách města dosud doutnaly pochodně. Ohňostroje vyletovaly do vzduchu. Vítr vhodil na zeď vločky květů. Strážce brány tiše zvonil klíči. Tu se bratři, zvyklí kázni a pořádku, na cestě obrátili. Dosud měli ruku uvnitř na závoře, když Offer řekl:

»Snad je těžce nemocná.«

»Nebo zešílela,« poznamenal Reprobus.

Dlouho byli ve svém mladistvém nerozumu bezradní. Posléze uznali, že jejich matka nesmí zůstat sama. Opět otevřeli branku a vyhlíželi do kraje. Úzkostlivě naslouchali. Volali. Když se ve hvězdách ohlašovala půlnoc, rozhodli se, že půjdou ke králi a pod přísahou mu vypoví, jak se vše událo. Naposledy volali. Kdesi jim odpovědělo zpěvavé zavytí mladých vlků.

A matka stála, schoulena ve tmě. Hleděla mrtvýmá očima tam, kde se dosud kymácely keře, rozkývané silou jejich synů, a kde ve stopách byly roztroušeny chomáče květů. Nutilo jí to, aby vztáhla

paže do prázdného vzduchu a hrůza jí otrásla, poněvadž nyní ve svém srdci neměla ani majetek ani naději. Rosně průzračná a teplá slza jí vyklouzla zpod nehybných řas. Všechny nervy a žíly cloumaly jejím ubohým tělem a vrhaly je k místu, které opustila. Ale zatím co zvolna a jako ve snách kráčela, cítila, že každý krok ji odnáší dále od královny zahrady.

Do loubí, šelestíc, zaléhala bouře. Domy, kolem kterých kráčela, měly rozbité oblouky. Vrata a okna zívala temně, a nebyl v nich jiný život, než život mechu a býlí, které vždy výše bujely přes drolicí se zdi. Cesty byly měkké a zarostlé travou. Občas šeděžlutě zasvítla květina ze sklepů. Na svahu, který byl v rohu nasypán, šramotily krysy. A země silně páchla hnilobou a mladými výhonky. Vlci a divocí stepní psi přilézali, ceníce zuby. Ale mezi nimi bylo zvíře, které náhle hlasitě vyštěklo a úplně se přiblížilo. Tulilo se k ní, lízalo jí prsty a svým teplem zmírňovalo její mrazivý pocit bolesti. Poznala psici a opět se spolehla na zeleně se třpytící světla, která pokorně zírala do noci.

Tak s průvodem bestii vždy hlouběji zapadala do rozpadávajícího se města. Trnité úponky stáhly jí závoj; odletěl jako řídký větrný obláček. Občas uklouzla na úlomku křehkého kamene. Lecal ji let netopýrů a sov. A ticho vůkol na ni cíhalo jako nebezpečí. Nejistě vrávorala po stupních země. Smys-

ly jí umdlávaly. Víčka znaveně splývala; přece však násilně je vytrhovala síle, která je nutila klesat, a její čivy se vzpíraly stínům, které všude neskutečné ustupovaly jako černě zející prázdno. Dlouho naslouchala vůkol. Ozvěna drsných hlasů rozpalovala její sluch tak, že se jí zdálo, jako by pronikavě a žalostně vyli mladí vlci. Spěchala ještě více a zatím co psice vedle ní prahla žízní, vzpomínala na noc před rokem, kdy byla krutá k této své ubohé sestře a bránila jí v přístupu k vlastnímu žíznícímu tělu a krvi. Rozuměla němému vědoucímu pohledu, který z bezčasé hlubiny k ní svítil, silněji než kterékoliv řeči.

I když krutě napínala všechny síly, aby se vzdálila od synů, přece nemohla ubíti svou přirozenou lásku. Ó, nikoliv, chvějíc se, oddávala se jí od dechu k dechu. Nepociťovala nic jiného. A hledala čím usilovněji, čím zoufaleji prchala. Každý krok byl tajnou nadějí; cesta, po které šla, se štěpila v cesty, a veliký temný horizont neměl hranic, kde by se s nimi mohla setkat.

Zapomněla na válečníka, který se jí zmocnil násilím, zapomněla na kejklíře, který si ji zavázal dobrodiním, zapomněla na Boha, který se jí v tuchách temně zjevoval. Sama, jako ubohé zvíře, které tupě a pohotově je poslušno svého úkolu, kráčela v zástupu zvířat a vyhlížela ty, kteří přijali život z jejího života.

Pojednou se stalo, že její noha narazila na dřevěný pražec; a když opatrně ohmatala půdu, přes tmou viděla, že se zde rozbíhají čtyři uličky. Úzkostlivě uvažovala, do které by měla vstoupit, aby našla své děti, a připadla na podivný nápad, aby vzala s sebou celou dřevěnou křižovatku, aby tak bezpečně zvolila správnou cestu. Sklonila se a nezdálo se jí ani podivné ani těžké, zdvihnouti břímě. Podobalo se to dvěma širokým břevnům, která byla křížem přes sebe. V dobré víře kráčela dále. Pozorovala, že se břevna ponenáhlu prodlužují. A nešení ji tak znavilo, že klopýtla a upadla. Zatím co klečela na křižovatce a uvažovala, musí-li putovati dnem i nocí, a má-li se svěřit jednomu ze čtyř směrů, zpozorovala před sebou včelu, na jejíchž vibrujících křídlech se nezřetelně zrcadlila tvář člověka. Zbožně ji pozorovala, a poněvadž její myšlenky a přání platily jedině synům, řekla:

»Snad tudy šel Offer. Nebo Reprobis.«

A spěšně vstala a chtěla vzít s sebou ty čtyři cesty. Ale byly již jako stromové kmeny, veliké a široké, takže její paže nestačily. Musila pod ně shrbiti záda. Krůčky se vlekla nocí. Vlci a divocí psi ji stále ještě doprovázeli. Někteří shrbení a větříce šli napřed a tak se dovídala, že nikde není konce země. Nesla své břímě trpělivě. Pot se z ní lil a morek v kostech žhnul. Když se jí zdálo, že počíná modravý ranní soumrak, ochabla ve své houževnatosti a

opět bez sil klesla na kolena. Před ní však stála jen květina, svítíc před jejím zrakem, a v kalichu ukazovala tvář člověka.

Žena závojem tmy pozorovala rys za rysem a uvažovala:

»Je to Offer. Ne, to je Reprobus.«

Chtěla se zdvihnouti. Čtyři břevna však sahala od země až do klenby nebes a tížila tak, že její zesláblé tělo se nevztyčilo. Nikde nebylo vyhlídky. Cítila léta, která jí byla naložena před cílem, jako dlouhou věčnost a lezla, nedbajíc toho, hnána svou láskou, dále. Na měkkých neslyšných tlapách hopakaly za ní bestie.

Když její poslední síly byly vyčerpány, přitiskl ji kříž do prachu. A také v prachu opět našla tvář. Neměla již roušku. Svítila bíle jako plamen a nebyla to tvář člověka. Bylo to jediné veliké oko, které mělo v sobě všechna tajemství a zázraky a znějíc je vylévalo.

Hledělo.

A tento pohled byl země, ve které vzklíčil z tlejícího zrua silný nevinný život, tento pohled byl víření vody a větru, byl letem ptáka . . . byl chvěním se a plynutím ohně hvězd, který své světelné šípy dále vysílá. Nikdo nešel tou cestou.

Tak přijala matka Boží tvář. A její smysly v ní uhasly.

Pak se dlouho, jen zpola bdíc, choulila. Rosa se jí

lepila na chladné bezkrevné spánky. Občas hmatala kolem sebe a ucítla, že zvířata ji opustila. Jen kříž byl dosud zde a tiskl ji k zemi. Po chvíli byl zdvižen. Nějaká ruka se jí dotkla. S vylekaným úsměvem mžourala do mdlé záře kahanců, které sem připlouvaly. Vždy více lidí ji obstupovalo, natahovali krky a skláněli své pochodně. Zarděla se a plaše stírala stopu, kterou zůstavil v hlíně její teplý dech. Nějaký stařec dal jí napít vína a chránil ji před tlačícími se lidmi.

»Málem by vás to bylo zabilo,« řekl.

Poznala strážce králový brány.

»Nechcete mi nijak ublížit,« řekla téměř neslyšně.

»O ne,« odpověděl, zatím co ukládal její hlavu do své náruči a přetáhl plášť přes její obnažená ramena.

»Jak jste nalezla toto místo?« otázal se.

Zvolna řekla:

»Vlci . . .«

V zástupu vyrůstaly nové stínové postavy. Ospalé děti, ponocující nemocní a lidé vratcí byli ve své tuhé chůzi odstrčeni silnými. Několik barbarských služebníků svalilo na sebe obraz kříže a nesli jej v předu na ramenou. Zvolna se nejednotný šepot slil ve vroucně zpívané volání. Matka se zeptala:

»Kam jdete?«

Odpověděl, nakloniv se k ní:

»Staví oltář. Zde ve sklepě. Neboť ďábel a král mu neponechali ani kus země.«

»Kdo je ďábel?« otázala se.

Stařec, který u brány všelicos zaslechl, řekl:

»Nebojte se. Člověk musí mít velkou vinu, aby ho poznal.«

Ještě tepleji ji přikryl a setřel hlinu s jejích hubených rukou.

»Jste unavena,« řekl.

»Ano,« řekla žena, »neboť dlouho jsem hledala.«

»A přišla jste pod kříž, tak jako Ježíš Kristus.«

»Ježíš Kristus?« otázala se.

»Neznáte ho?«

»Ne,« odpověděla.

Poněvadž nevěděl vše, co se již přihodilo, řekl:

»Musila byste mnoho dobrého vykonat, abyste ho poznala. A musila byste se mu oddat, jako člověku, kterého velmi milujete.«

V olejových kahanec zhasínala světla. Polena pochodní ztupěla. Rány palic, které asi hodinu dopadaly na kůly a kvádry, řídly.

Občas na okamžik žena procitla. Žíznila. A nemohla se rozpomenouti, co se přihodilo. Dva barbarští služebníci zády vzepřeli kříž do výše a nesčetná nemotorná stínová těla ustavičně volala:

»Kyrie eleison« — — —

Poté, když matka přijala křest, konala po mnoho let u chudých a nemocných milosrdenství. Při této

tvrdé službě zestárla, její krásná tvář odkvetla a její postava se shrbila a zhubla jako postava nosičky vody nebo žoldnéřovy ženy ve čtvrti chudých. Její synové, které občas navštěvovala ve světnici strážce brány, připomínali jí útrpně a vyčítavě, jak by to byla měla dobré mezi královými ženami, a kolik radostí jí každou hodinu ucházelo. Z dvojčet synů vyrostli mužové. Dosud se vzhledem i povahou podobali jeden druhému, a tak svorně konali svou službu, že nikomu nenapadlo, aby je rozdělil. Také matka je vždy vídala ve dvou, a byla tudíž trpce zklamána jednou večer, když přišel jen jeden:

»Kdo jsi?« zeptala se nejistě.

»Offer,« spěšně odpověděl syn. »Zítra spatříš druhého.«

Druhého dne přišel skutečně jen Reprobis. A od té doby se bratři střídali. Byli plaší a zachmuření, vyhýbali se poctivé odpovědi, a žena brzy upozorovala, že před ní chtějí skrýti těžký svár. Mnoho nocí proklečela, modlíc se. Před Bohem vyzdvihovala obět i dílo, které v jeho jménu vykonala. Ale nedbal toho, nýbrž zostril její zrak i sluch pro nové bolesti. Při každém novém vyptávání se bála svého vlastního zlého podezření. Jednou seděla s tím, který se nazýval Offer, na lavičce vrátného. Bylo horko. Ve zdi byla shromážděna síla slunce. Jemně se drolilo vápno. Rozprostřela jeho plášť

přes klín a mlčela při všem, co hovořil. Když vstal, vytáhla z obruby trn a řekla, aniž by vzhlédla:

»Posledně měl tento plášť tvůj bratr. A dnes ty. Vyměnili jste si oděv, nebo je Reprobos mrtev?«

Offer odešel bez pozdravu. Matka ho po mnoho večerů očekávala marně.

»Buď trpěliva,« řekl starý strážce. »Král má mnoho sporů a těžko se obejde bez svých nejlepších zbrojnošů.« Nevěřila mu.

»Proč mne opustili bez rozloučení? Skrýváte přede mnou neštěstí,« řekla chvějícími se rty. »Zdědili kruté srdce svého otce, a užívají je nyní jako on.«

»Snad,« odpověděl zamyšleně muž.

»A mně budou jejich hříchy potud působit bolest, dokud je nepřestanu milovati.«

»Jen je miluj. Kde Bůh zanítil oheň, tam chce, aby hořel,« řekl a dodal si odvahy, aby jí pověděl pravdu.

Po dobu jednoho roku přicházel k bráně jen jeden a klamal ji. Totiž Offer. Jeho bratr v zášti odešel z králových služeb a nyní slouží jako voják tělesné stráže u nepřátelského souseda.

»Tak tedy tasí jeden proti druhému zbraň?«

»Ano,« řekl stařec. »Bojují rozhořčeně. Reprobos dobyl již několika vítězství, neboť jeho kopí i meč jsou nabroušeny kamenem. Však víš, že jako chlapci našli prokletý kámen.«

»Kde jsou nyní?« zeptala se žena.

»Je tu jen jeden člověk, který by ti mohl ukázati cestu,« zašeptal. »Královův pomocník; ale netaž se ho. Zavínil všechny spory, také ten první, kdy šlo o hřebce.

Oba vyrostli v divoké a těžké chlapy, a starý kůň je oba již neunesl. Tu kejklíř každému o samotě namluvil chválou i lstí, že je ten jediný, kdo má na něj právo. Bratři se již začali pozorovati úkosem, když náhle zvíře zdechlo . . .«

»Často jsem je varovala,« řekla matka, »ale vysmáli se mi jako bláznů.«

Stařec poněkud zamžoural stranou.

»Jsou ti oddáni,« řekl, »že zanechali té čertovské děvky, to se stalo přece z lásky k tobě.«

Nesetkala se nikdy s ní? Posledního večera jar-ních svátků daroval ji kejklíř bratřím. A při ubývajícím měsíci tančila před nimi a jednou toho a po druhé onoho vábila k sobě. Krvavě se pro ni se-rvali. A černá hříšná čarodějnice, chechtajíc se, se-děla v křoví. Výskala, poněvadž se muži pro ni rvali. Jejím milencem prý může být jen jeden; ten, který se již nenechá žehnat od své matky.

Tu se dvojčata odvrátila.

»Ale s kamenem,« řekl starý vrátný smutně, »kejklíř posléze dokázal své špatné dílo. Jednou je žertem zlákal, aby o něj vrhali kostky. Oběma však padala stejná oka. Tu je přivedl na novou hru:

z kamene vykřesal svou dýkou plamen, takže její špička vzplála jako svíčka, a povzbuzoval je, aby napodobili tento dovedný kousek. Neobratně se asi hodinu o to pokoušeli a vzájemně se posmívali své neobratnosti.

Ta noc byla hrozná,« řekl vrátný. »Stál jsem dosud se svazkem klíčů a přihlížel jsem. Reprobus měl kámen a Offer dýku. Smáli se; ale jejich oči svítily jako vlčí světla ve tmě. A jejich těla se krčila, připravena ke skoku. Tu náhle vběhl mezi ně plavý hřebec, jenž se podobal onomu, který byl již dávno zahrabán. Sedlo bylo roztřepané a viselo šikmo. V třmenech vlekl trní. Bratři užasli, přeměřili se, jako když šlehne blesk, a vyšvihli se na hřbet. Kůň se pod touto tíhou vzepjal a jednoho svrhl . . .

Pak kolem mne proletěl branou . . .«

Žena až do ranního šera bloudila městem. Několikrát stanula před kouzelníkovým domem a kotník přiložila k bráně. Nezaklepala však. Cítila, že je ten poslední, koho by směla prosit o přispění. Hrozila se jeho nečistého řemesla a jeho kluzké lstivosti. S tichou chvějnou nadějí hledala útočiště u harfenic, tanečnic, tkadlen koberců, obchodníků, otroků, honců dobytka a podobného uličního lidu a poptávala se, nechtěl-li by jí někdo ukázat cestu k vojenskému táboru krále. Dověděla se, že je to vzdáleno mnoho dní cesty, ale nikdo jí tam nepomohl.

Když bylo tma, odcházela do sklepů města chudých a naléhala na Boha úsilovnými prosbami. Pořád ji ani v této hodině nevěnoval sluchu, zmalomyslněla. Konejšila své svědomí výmluvami a opět ji to zahnal do ulice, kde bydlil kouzelník. Právě když se plížila kolem jeho domu, s prasknutím se rozlétlo rezavé křídlo brány, a musila se obrátiti, aniž chtěla.

Trpaslík položil prst na rty a zavedl ji dovnitř.

V přízemí byla otevřená kuchyň. Kejklíř stál u krbu a nad modrým vodovým plamenem zuhelnatoval velký lesklý bodlák. Při tom počítal. Skvrnitý had se občas se šustotem zavlnil u jeho nohou. Kdesi praštl ruční mlýn. Nakyslý pach námele se lepil na podnebí. Z vyloužených zvířecích kůže nesčíslné kapky se zažíraly do cihel dlažby.

Posléze obezřele zakryl oheň hliněnou čepicí, takže žil jen jako tenký proužek kouře. Odkášlal si a řekl:

»Čekal jsem to.«

Nemohla mluvit.

»Dlouho ses mi vyhýbala,« řekl. »Posléze jsi přece jen nahlédla, že nikdo jiný nemůže splnit tvé přání?«

Pomyslila si, že Bůh ji opustil.

»Vždyť jsem stále vaší dlužnicí,« vyrazila ze sebe. Odpověděl opovržlivým povzdechem.

»To se uvidí. Zdá se mi, že proto jsi nepřišla.«

»Ne,« řekla.

Popadl trpaslíkovu paži a ovinul kolem ní hada tak, že hlava přišla na napjatou žílu. Zakrslík zasténal a zalezl se zvířetem.

»Nuže?« — zeptal se kejklíř, »musím tě znovu ujistit, že od té doby, co se známe, jsem jediné pečoval o tvé blaho. Ty jsi to odmítla. A dnes želiš promarněných let, utracených posty a svatouškováním. To se stává mnoha ženám.«

Nikoliv, chtěla křičet, ale nemohla.

»Máš příliš hustou krev. Stačí lehké puštění žilou a budeš opět tak pěkná, jako jsi bývala. «Hadu,« zvolal, šklebě se do kouta, »beztak seschnou střeva i břicho, bude-li se musit spokojovat hubenými domácimi zásobami. Stále ještě mi nedůvěřuješ?«

Ošklivost jí stahovala hrdlo. Chtělo se jí plivnout, ale přece se nutila k víře, že by mu křivdila. Neboť potřebovala pomocníka.

»Ovšem,« řekla chraplavě, »můžete se dovolávat toho, že jste mi hodně pomáhal. Proč však jste zneprátelil mé syny?«

»Já?« zasmál se.

»To ti někdo nažvanil. Tvoji synové jsou hrubí nezkontní barbaři, a nejsou-li dost zdární, abys je mohla zkrotit voskem a kadidlem, pak s kletbou poděkuj jejich otci.«

Bylo slyšet, jak na dlažbu kape louh. Krysí král, vleka za sebou devět vláken z chrupavky, mihl se

mezi nimi. V mlýnku zpíval velký i malý kámen. Náhle se žena zeptala:

»Mohl byste mne k nim dovéztí?«

»Ó ano.«

»A co žádáte . . . ?«

Kejklíř poněkud nadzdvihl hliněnou kachli a podržel svítilnu nad žíhavým plamenem. Pak odešel do stáje a přistrojoval osla. Žena šla za ním a čekala na jeho odpověď. Dal si na čas. Žluté ruce zavazovaly a zavazovaly. Vlhký proužek vlasů visel mu přes oči, takže hleděl jen úkosem. Oslí káru postrkoval před sebou úzkým průjezdem. Lenivé čelisti se zvolna pootevřely, vypustily bublinu sliny. Otřel si bradu do sucha loktem a řekl:

»Dosud nic.«

Ulice byla prázdná. Pruh nebe bez hvězd a bez větru visel do ní. Pršelo. Kejklíř si přetáhl přes hlavu plášť. Se spěšnými úklony hopsal po prkně, aby jí uvolnil místo. Dosud stála s prsty na loukotí . . . Odněkud, tak jako sen, přišla jí myšlenka na Boha. Zavrtala oči do tmy a opět je zavřela s úzkostí, že se zjeví znamení, aby ji zadrželo. Žertoval:

»Jsi náramně upjatá a opatrná ke svým starým přátelům.«

Schoulila se.

»Jsem chudá,« řekla. »A již jednou jste mi hrozil jako lichvář.«

»A stalo se ti něco?«

»Dosud ne,« řekla a polekala se. Ale přes to se chopila jeho hladké úslužné ruky a vylezla na káru.

Vyjeli z odlehlé uličky k městské bráně. Celníci vytáhli závory, aniž se ptali. Do stinných korun stromů se zaplétaly nízké mraky, z každého chomáče listí tryskala v četných proudech voda. Z polí dýmala dusná pára. Ráno na rovině bylo šedivé a poledne bylo šedivé a večer byl šedivý. Kejklíř přes sebe i ženu rozprostřel plachtu ze zvířecí kůže, když nepřestávalo pršet. První noci si nedovolili odpočinku, druhou noc musil vypřáhnouti osla, poněvadž kola hluboko zapadala do bahnité půdy. Občas se jí krajina zdála známou. Musili přes brod, kde kdysi byla hnána stáda jejího dobytka k napaředlu. Za divočinou keřů spatřila svítit stěnu dvora. Největší sosnu rozřezal blesk od hůry až do kořenů jako ohnivý nůž.

Brzy poté dosáhli prvního stanu. Také vojenské stráže nezadržovaly kouzelníka v cestě. Země byla rozdupána koňmi. Rozbité praky, smolné pánve, helmy a výzbroj se povalovaly v kalužinách... Mezi tím mršiny zvířat a mrtvol vojínů. Matka se sotva odvažovala vzhlednout. Posléze kráčeli vedle káry po hodiny. Lupičské tlupy letěly kolem jako strašidla. Jezdci i pěchota. V mlze tu a tam doutnaly bídné ohně, u kterých polonahá válečná čeleď vyvěsila na kopích své šaty. Zajatci se váleli v blátě a byli opět důtkami vtlačováni do bláta.

Lesk mraků oslňoval poutníky. Zůstali pod keřem, dokud nenastal večer. Daleko, na druhé straně, temný svah pahorku byl lemován ustavičně pohyblivým trpytem, takže se podobal sypajícímu se kamennému lomu.

»Nepřátelé,« pravil muž. Pak jí popsal cestu ke královskému stanu, kde Offer konal stráž.

Žena téměř bez dechu zašeptala:

»Děkuji vám. Bůh ať vám to odplatí.«

Vytrhl jí ruku.

»Proklatě, netoužím po tom, abych se zalichotil takovému panstvu. Tvá důvěra je mi dostatečnou odměnou. Očekávám tě tedy zde se svým povozem.«

»Nečekejte příliš dlouho,« prosila a o krok postoupila, »možná, že svého syna dnes nenaleznu.«

»Dobře,« odpověděl, zatím co svraštil svou tvář k ztuhlému úsměvu. »Snad nám dopřeje náhoda, že se opět setkáme.«

»Jistě,« řekla. Děs jí proběhl obratlem.

»Je ti chladno. Kdybych měl ten kámen, mohl bych v této hromadě smetí rozdělat oheň, aby ses ohřála. Je ti známo, že dvojčata mají podivný kámen, kterým rozdělavají oheň?«

»A brousí dýky,« hněvivě mu vskočila do řeči, »nevalné řemeslo, které štvе bratra proti bratru.«

Kejklíř odebral oslu udidlo a nechal ho pásti. Lhostejně řekl:

»Rvaní mají muži v krvi. Tomu vy s vaším ženským fňukáním nezabráníte. Ostatně, ten kámen je klenot . . . Odkoupil bych ho hned, kdyby byl ke koupi. Arci, upotřebil bych ho k něčemu lepšímu, než ke hraní.«

»Tak se snažte, abyste jej dostal.«

»Jsem skromný,« řekl. »A pak nevěděl bych, jak.«

»Snad vám mohu být nápomocna.«

»Ty,« zvolal s přehnaným zamečením. »Ne, ne. Ponech si rodinný majetek.«

Odpověděla tvrdě:

»Není žádným požehnáním.«

»A ulehčilo by ti to, kdybych jistou kletbu vzal na sebe. Věříš konečně, že má přání jsou vždy jen k tvému prospěchu?«

Plaše se chopila jeho vláčné ruky.

»Nezlobte se.« Tajně si předsevzala, že jakmile to bude v její moci, daruje mu ten kámen. »Nebojíte se, že vám přinese neštěstí?« otázala se.

»Mně?« zvolal, šklebě se. »Ostatně, přeme se jako zloději o císařův vous. Jsem skromný. Dovol mi, abych při vhodné příležitosti vykřesal z něj oheň a špičkou své dýky zachytil šlehající plamen. To by bylo mým největším potěšením.«

Zařídil to tak, že se její ruka octla v jeho. Hledal její oči.

»Jsem vám na celý život zavázána díky,« řekla

stísněně, »a ráda bych vám slíbila něco lepšího než to.«

»Beru tě tedy za slovo.«

Přikývla.

»Slibuji vám.«

»Nespěchám. Věci se samy od sebe poddají, buď bez starosti; opravdu to nespěchá.«

Zvolna odcházela rozbahněnou travou. Netmělo se. Dešť stříkal s bílých oblak, nad kterými v nekonečných měkkých kruhových vlnách leželo měsíční světlo. Její šat se ploužil po živých plotech. Jemně modré výpary kouře jí pluly vstříc. Náhle mez skončila. Hromady oštěpů, štítů, sedel a postrojů zužovaly stezku. Uprostřed na volném prostranství na svém nehybném stínu stál Offer. Jeho hnědý vousatý obličej byl však ještě temnější.

»Offere,« řekla.

Vyvalenýma očima hleděl přes planinu. Dešť zřídil v hedvábné tenké šňůry, ze země se pařilo. Po zlém mlčení odklonil poněkud hlavu od kopí a ukázal na druhou stranu.

»Tam je druhý!«

Před blýskotem nepřátelského tábora stál černý stín. Před tím jej považovala za strom. Mrznouc stáhla ramena k drobné neživé hrudi. Přčetné prosby, které jí na daleké cestě tak lehce a vroucně plynuly ze srdce, všechny zapomněla. Syn stále ještě hleděl. Jeho chvějící se rty obnažily ostrý chrup.

»Tak je to každou noc. Já neustoupím.«

Matka dlouho stála u něho; pak kráčela dále po volném poli. Vojáci vylezli z opevnění a s napjatými tetivami číhali na rozkaz svého hejtmana. Ale když ho spatřili, ztrnuli právě tak jako on. A šíp zůstal vězet v křečovitě sevřených prackách.

Za bílého třpytného jasu kráčela žena. Mokrě šaty obtížně tloukly jí do kolen. Nohy jí vážly v půdě. Ani stéblo trávy se již nezazelenalo pod stopami kopýt. Půda byla silně rozryta a kvasila krví. Vítr přinášel mastný pach. Hranice nebe se s tetelením vzdalovala, ale obraz syna, ke kterému se blížila, byl větší a vyrůstal zřetelněji ze stepi. Rozeznávala obrysy nepoddajného těla, divoké lebky, poněkud nakloněné ke kopí, jako lebka tura, když větří. Poznávala hubenou paži, která se zvolna napřahovala a naběhlá šlachami náhle udeřila do vzduchu.

Skrčila se před svištícím úderem a svalila se . . .

Modrá barva měsíce ji bodala do očí a mraky padaly a dusily ji. Zpívalo to . . . zpívalo . . . zpívalo.

»Matko,« zašeptal chraplavě Reprobis. »Nevěděl jsem, že jsi to ty.«

Cítla chlupatou ruku. Teplé krůpěje krve prosakovaly zpod čepce. Nahmatala kulatý kámen. A skryla jej, aniž by byla plně při smyslech, do svého šátku. Reprobis ji bázlivě zdvihl a odnášel do vo-

jenského tábora. Ale neodpočinul si. Nesl ji dále, nezvyklý takové práci, klopýtaje a supě, ačkoliv neměla větší váhu než ovesný snop. V jednu chvíli zabručel stranou:

»Myslil jsem, že přichází čarodějnice. Poslaná od něho. Aby sváděla a slídila.«

Dešť sršel do vybledlého závoje. Draví ptáci v dáli padali do sítin. Vždy silněji rozdouval vítr mlhu. Při svítání dosáhli krajiny, kde strusky země se navršily v pohoří a vytvořily množství jeskyň a roklí. Tam uložil matku na svůj plášť. Nikoho nepotkali. Supí hnízda byla bouří vymetena. Vlci v tuto dobu táhli ke koním a obydlím. Z nuzných zásob chleba a sýra, které nosil ve svém polním tlumoku, žili několik dní. Reprobis nepromluvil ani slova. Občas ztrnule hleděl, úplně nepřítomen do šedých krápajících vodových mraků. Občas odcházel. Přinášel menší vodní zvěřinu. Musili ji jísti syrovou. Neboť matka neřekla, že u sebe skrývá křemen. Pevně jej měla pásem košile přivázaný na svých prsou.

Když se počasí zlepšilo a slunce v ranních hodinách, dýmajíc, olizovalo stopy, Reprobis zůstával často dlouho venku. Hledal kámen, ačkoliv v zášti, která věřila nemožnému, si namlouval, že jej Offer nalezl.

Většinou se vracel s nevlídným výrazem. Lovcem kořist jí mlčky hodil do klína.

»Vojska odtáhla,« řekl jednoho večera.

Příštího jitra vzal ji na ruce a snesl ji s hor do roviny. Při tom na ni nepohlédl. Dlouhými kroky prošel krajem, kde by ji byl kámen málem zabil. Zatím co se, pevně se držíc jeho krátkého, silného krku, těšila ze sladkosti této silné ochrany, ustavičně se modlila za druhého, který byl od ní vzdálen. A láska k němu jí nedovolovala docela vychutnat chvíli.

Při západu slunce Reprobis našel brod, neda-leko dvorce svého otce. Žena prosila ho, aby zde přenocovali. Stavba byla rozpadlá. Jen klenuté zdi byly v dobrém stavu. Hledal dřevo a nástroje. Vlho mnoha let téměř vše rozežralo. Plíseň se nadouvala jako samet na trámech.

»Kdybych měl kámen,« řekl syn, »mohl bych rozdělat oheň. Tak však budeme mít s vlky krušnou práci.«

Matka neřekla nic.

Když step ztemněla, skutečně sem táhli vlci. Reprobis se vyzbrojil chatrným obuškem.

»Nemám již téměř žádné šípy,« řekl a postavil se před ženu. Uvolnila pás na košili. Vlna, že přes toto nebezpečí dosud mlčela, mučivá úzkost o syna ji olupovaly o myšlenky. Vyklouzla z otvoru a spěchala, ruce před ním roztáhnouc, do vysokého býlí, vstříc zeleným, ztrnule hledícím světlům. Vlci jí však neublížili.

Od této chvíle Reprobis zřejmě ctil matku. Byl jí poddán a prokazoval jí svou lásku ve všelikých maličkostech. Setrvali ve dvorci. Žili z jahod a zemních plodin; nasbírali med divokých včel a na dlaždicích sklepa roztírali obilná zrna, která v průběhu let holubi a bažanti ze sýpek rozseli do divočiny. Ale vždy večer vystoupila na trosky panského domu a vyhlížela druhého syna. Nikde nenacházela klidu, ve dne v noci vyzařovala tajnou touhu. Její tělo při tom sesíchalo a vlasy jí řídly a bělely. Ačkoliv Reprobis byl drsný člověk, pozoroval to. Jednou viděl, že za úplňku vyšla a cosi zahrabala v zahradě. Odhrabal hlínu, zatím co spala, a našel kámen.

Chce jej schovat pro Offera, pomyslí si, a patou zašlapal jámu. A ustavičně ve dne v noci jeho mozek reptal: Zapírala kámen dokonce i v nebezpečí života.

Někdy ho jeho roztrpčenost pudila k tomu, aby ji vyčetl bezpráví, nebo se potloukal daleko po krajině a rozhodl se, že kámen hned odcizí. Když se však vrátil domů, vyhnul se místu, a byl v pokušení, odejít bez rozloučení od matky.

Zítřka, pomyslí si.

A ještě chtěl zorati kus pole a sám se zapřáhl do pluhu. Jarní žár spaloval pot na jeho nahých zádech. Nemohl se již zpříma držet. Žena ho mazala olejnatými květinami.

»Raději byste osvěžovala druhého,« řekl, aniž poděkoval. Tu zaplakala.

Reprobus dokončil brázdu. Pak však mluvil vlídně o svém bratru, aby ji potěšil.

Došel ke vzdáleným sousedům pro zvířecí kože, řezivo a sekyru. Jednou přinesl domů lněná semena. Tak dostala matka tuhou koudel k předení. Vyřezal jí vřeteno a zhotovil tkalcovský stav. Když pracovala, sedával vedle ní a vyptával se na Evangelium, jenom proto, poněvadž věděl, že v tom nachází útěchu. Vypravovala mu také o zázraku, který prožila. Nemohl to pochopiti svým těžkopádným hrubým barbarským mozkem, ale vždy znovu se vyptával.

Doby dešťů a sucha se střídaly. V měňavých, jemně odstíněných barvách, s hrou mraků a vzdušnými víry uhasínalo nebe ve stepní pláni. Drsné květiny se rozvířaly. Potok se plně nassál na žile v zemi ukryté. Nesčíslná, zpívající a vznášející se stvoření poletovala nad rozkvetlou travou. A vše opět zašlo. Matka čekala před zahradní zdí a od třpytu horizontu měla téměř vypálený zrak... Jednoho jitra nebyl již potrhaný stín bleskem zasažené sosny u jejích nohou. Stejněměrně klepala sekera hodinu za hodinou. Syn měl, když si přišel pro svůj chléb, obě ruce naběhlé smolou a krví. Nepozorovala to. Večer přišel, prohýbaje se pod tíží velikého kříže, a řekl:

»Budu to nosit, abys věděla, že tě miluji.«

Vzdálení sousedé často vídali jeho podivný stínový obraz, jak nehybně ční do oblohy. Stál do noci, nebo procházel nekonečnou krajinou. Hladověl a žíznil. Když již byl velmi unaven, položil čelo na zkřížená břevna a věřil, pln prostoty, že se Bůh objeví ve svých kruzích, jako se ukázal matce. A poté, až by se to stalo, chtěl jít domů a překvapit ji tímto poselstvím. Ale Reprobus po každé usnul. Nikdo ho nerušil. Sedláci a děti sedláků přicházeli z pokrajů svých polí a pozorovali ho. Poznali v něm téhož, který v dřívějších letech u nich kradl a žebrol. Nazývali ho Křížonošem, poněvadž neznali jeho jména.

Stará žena žila sama pro sebe; nechala ho přicházet a odcházet, a šedý potulný prašný vítr jí bral šeptanou modlitbu od úst a trousil ji vůkol v tichu. Jednou v poledne, v týdnech velikého sucha, seděla, zkřívená pod sklepní klenbou, se zavřenýma očima a myslila na druhého syna tak silně, že se jí zdálo, že ztělesněný přichází k dvorci. Měl krásné šaty a pás ze zlatých ok a broušených smaragdů. Nebyl tak zdívočelý jako naposledy, kdy ho opustila, nebyl také rozhněvaný nebo zlý, nýbrž měl šibalskou, usměvavou tvář. Neodvažovala se zdvihnouti víčka, aby nezaplašila milou podívanou, dlouho seděla, chvějíc se a bez dechu.

Když zaslechla neznámý šramot, vylezla. U keře

stála, šeděžlutě stopami hlíny poskvrněná kouzelníkova kára. Osel oškubával uschlou pastvu. O zeď studně se opíral Offer; hrál si s modrým bodlákem a drolil jej do jámy. Podobal se úplně obrazu ve snu. Leknutí jí sevřelo srdce. Zapomněla ho pozdravit a řekla:

»Proč nepřicházíš sám?«

Offer vstal. Lepkavýma rukama jí pohladil ramena.

»Jak jsi malá a štíhlá,« řekl.

Odešli do stínu. Matka ho chtěla pohostit sušeným ovocem, ale přivezl na káře víno, chléb a všelike lahůdky. Za keřem ležel kouzelník. Chrápal nosem. Čepice se mu posunula a bylo vidět ošklivé hladké otvory ušní.

»Jeli jsme po celou noc,« řekl syn.

»Cožpak jste věděli, že zde bydlím?«

»On ví velmi mnoho,« odpověděl syn.

Obdivovala se jeho krásnému obleku, zbraním i šperkům.

»Jsi větší než Reprobus,« řekla. Křížonošova záda totiž zvolna poklesla.

»A jsi u krále v přízni.« Offer se zasmál.

»A vyhrál jsi válku, proto tedy nosíš tolik čestných darů. Od kdy jsi rytířem?«

»Dovídáte se málo o světě,« řekl syn. Po chvíli řekl: »Nejsem již králův služebník. Sloužím tomu zde. Již po léta.«

»Tomu zde,« opakovala.

Ohlédl se, neslyšel-li to kejklíř.

»Nebuďeme ho budit,« řekl lstivě. A stáhli se dále do křoví.

Offer bručel.

»Vy víte, že uznám jen toho za pána, kdo nemá nikoho nad sebou.«

Z očí jí vyčetl otázku.

»Ne,« zvolal, »tento nemá nad sebou nikoho. Nebojí se nikoho a má ve své moci netoliko lidi, ale i bestie, živly, šťávy života i smrti . . . A duše, které jsou v pekelném ohni.«

Bylo jí nepříjemné, co tak plyně vyprávěl. Oba bratři měli odjakživa chudé a těžkopádné povahy.

»Ty jsi zchytrěl,« řekla.

»Mnohému jsem se naučil.« Opět se usmívaje, vyprávěl syn, se zchytralou pýchou, o svých kejklířských kumštech. Jak rvoucí se dědice lákal proti sobě do sítí, jak nepočetné ženy zaprodával a špehyře, zloděje, lichváře ještě předstihl v chytrosti. Vychloubal se odbytem, jaký má kouzelníkova jedovatá kuchyně v celém světě, a vychvaloval jí vzácný lék, po kterém ještě jednou rozkvetě.

»V mnohém,« pravil Offer, »jsem svému pánu příliš neobratný, ale slíbil mi dobrý výuční list.«

Matka řekla nehlasně:

»A takové řemeslo se ti líbí?«

Jeho hnědá tvář ještě více potemněla. Neodpo-

věděl. Obávala se, že by mohl odejít, i pokorně hladila lem jeho oděvu.

»Víš ještě, milé dítě,« řekla, aniž by vzhlédla, »jak jsem pozorovala tvůj plášť s trnem, neboť jsem vycítila, že jsi mne oklamal.«

Zamžoural do nebeského jasu.

»Nikdy jsem nevypověděl věrnost svému králi. Bylo mi dobře při lovu, v zápolení i válce.«

Offer ohýbal sosnu; vzpírala se.

»Hleďte,« řekl opovržlivě, »má síla povoluje.« Pak vyprávěl příběh. Král jednou povolal k sobě Offeru. Do pokladnice. Byly tam na odiv vyloženy všechny drahokamy, všechny zlaté mince, šperky, nádherná roucha a ozdobné zbraně. Nejpečněji otrokyně seděla bez závoje na hedvábném koberci. Byla velmi mladá a tak pružná jak kočka pouště.

Vyber si, řekl pán. Neodmítnu žádné tvé přání. Neboť vždy jsi býval můj nejlepší služebník.

Chcete mne odměniti, zeptal se Offer.

O ne! Král ho prosil, žalostně se šklebě, aby mu pomohl. Je kejklíři zavázán za mnohé. A vždy po sedmi letech účtují s úroky a úroky z úroků.

To přece nic není, řekl Offer.

Ale král, kterému vyrážel horečně chladný pot, křečovitě mu svíral zápěstí. A náhle ve dveřích stanul kejklíř. Opravdu jako pán! A sotva byl ještě k poznání. Dřeli se a počítali až přes půlnoc, rozhořčeně jako dva hráči v kostky o holý život. Kdy-

koliv se dlužník vytácel, věřitel mu vtiskl palec do hrdla. Posléze Offerovi došla trpělivost.

Pane kouzelníku, zvolal, zanechte těch žertů. Již se vyrovnáme. A chcete-li nějaké rukojmí, pak jsem to já, a Offer mu stiskl kotníky tak, že se svíjel a krčil a couvaje zmizel. Král, dosud modrý úzkostí, nabídl mu po druhé své poklady. Ale služebník odpověděl:

Netoužím již po tom, abych byl ve vašich službách. Půjdu k tomu, kterého se obáváte. A až uplyne sedm let, nebude vám zapotřebí, abyste se potil jako mezek. Do té doby vaše dluhy odsloužím.

»Jaké to byly dluhy,« zeptala se matka.

»Nevím přesně. Zdá se mi, že za služby, které jiní lidé těžko dokážou.«

Omamně na nich spočívalo horko. Z každého písečného zrnka se blyštěla bílá sluneční jehla. S nataženými údy odpočívaly ještěrky na holé rozpukané půdě. Pozdě ve dne procitl kejklíř a čile a žvatlavě projevoval svou radost nad shledáním. Žena nemohla odpovídati. Zatím co Offer zavedl osla k potoku, aby ho napojil, vzchopila se s velikou námahou a promluvila na něho:

»Pane kouzelníku,« řekla, »přišel jste vymáhat svůj dluh. Chcete stále ještě ten kámen nebo chcete něco jiného.«

»To má čas, to má čas,« odpovídal. »Věř mi, že jsem tě vyhledal ze starého, nezištného přátelství.«

Poté, když se ochladilo a zeleně měňavé sluneční kruhy se pohroužily za okraj země, všichni tři večereli. Syn nadmíru chválil svého pána, zapléтал se do lží a nesmírně se smál svým vlastním slovům. Pak se začal opájetí vínem. Matka měla skloněnou hlavu. Chléb v četných drobtách pokrýval její klín. Nedotčena ležela granátová jablka. V hliněném džbánu plul mrtvý motýl a kdykoliv usrkla kapku, rozpouštěl svá křídla na jejich ústech.

Offer opilý klnul na svého bratra.

»A já jsem zvítězil,« křičel do prázdné měděné konvice, »ačkoliv ukradl křemen.«

Kejklíř mu nalil.

»A mně děkuje král za svůj život. Je mi již dlužen půl říše. A co Reprobis u porovnání se mnou učinil? Dosud nic!«

Kejklíř popichoval.

»Je nebezpečné, zápolit s tebou.«

»Neodvází se toho,« křičel Offer, »ten zbabělý pes. Drží se v úkrytu a čeká, až jeho poražený pán mu svěří zástup bojovníků. Ať je proklet ten kámen! Ať se roztaví železo, ať shoří dřevo, a ať vyschne krev, jakmile se k tomu přiblíží.«

»Můj synáčku,« pravil kouzelník, chychotaje se, »neděs tolik svou matku.«

Offer ji pozoroval tupým, skleněným zrakem. Pak zvolal:

»Tak mi ukaž někoho, kdo je mocnější.«

Kejklíř se smál a vytáhl svou dýmku z haleny. Páchnoucí spirála kouře se šířila nad ubrusem. Rudé skvrny vína, které Offer při pití rozlil, byly jako hnědé listy růží. Ze skuliny zdi vyhlížela krysa. Měkkým letem vyráželi noční ptáci z dutin stromů. V páře pluly hvězdy jako veliké světelné terče. Offer ztrnule zíral před sebe. Pojednou se otázel:

»Kde je Reprobis?«

»Nevím,« odpověděla žena.

K půlnoci, když konec vinného měchu suchý visel z káry, Offer se obrátil na bok. Žena ještě chvíli mlčela a naslouchala jeho dechu. Posléze šeptem poprosila:

»Pane kouzelníku, pojdte.«

Zavedla ho zahradou do stepy a ukázala mu trávník, kde zahrabala křemen.

»Rychle,« řekla, »vezměte si jej.«

Kejklíř se nechal prosit, než vytáhl dýku a vyhraboval zemi. Tu za nimi zahulákal Offer:

»Vypátral svým lstivým okem vaši hanebnou faleš? Proklatě, vy jste ho zahrabala pro druhého. Sem s tím.« Syn odběhl, zastrkuje kámen do kapsy.

Aniž se tázal svého pána, zapráhl osla a chystal se na cestu. Kejklíř se poslušně vyšplhal na sedadlo. Jeli zvolna ve starých kolejích. Ushlá stébla šuměla. Tvořily se pruhy zeleného světla. Občas hvězdný chomáč klesl do hlubin. Slyšeli jak doce-

la jemně bijí žíly řeky do šterku. Pak spatřili, jak ze země vyvstal muž. Offer vycítil, že je to jeho bratr a škubl opratěmi. Chrup se mu naplnil pěnou. V divokých skocích se vyřítíl na Reprobuse a povalil ho na zem. Ohledával pás.

»Tvou dýku«, křičel chroptě opilostí.

Kejklíř se sem hbitě plížil se zbraní. Když byl již blízko, uvázl jeho krok. Jeho pitvorný obličej změnil barvu. Zkřivil páteř před křížem. Z drzých obratných prstů vyklouzla rukojeť.

»Tvou dýku!« křičel Offer.

Kejklíř se však shrben obrátil na patě a utíkal co mohl ke svému povozu. Zatím co osla bičoval prudkými ranami, Offer, tiskna koleno na bratrovu srdeční jamku, hloupě hleděl za ním. Výkřik hněvu mu zavřeštěl v hrdle. Čelisti zůstaly sevřeny. Hubená ruka, jako větev na odumřelém kmeni, náhle mrštila kamenem do dálky.

Nezasáhl. Padl tam, kde před mnoha roky byla spálena morová mrtvola. A kára se kymácela přes mělký, bublající vodní tok.

Offer byl probuzen ranními červánky. Jeho oděv páchl nakysle. Do hrubě pocuchaného vousu byla nabodána tráva. Nad kořenem nosu měl bouli a víčka, když je chtěl otevřít, lepila. Když se chtěl zdvihnouti, bolely ho klouby. Pak v přelétavých obrazech počala pracovat jeho paměť. Věděl, vystřízlivěv a zahanben, že podlehl svému bratru v

boji a tázal se, proč ten ušetřil jeho život a nedůvěřivě vzpomínal na křivou postavu, která se z tančících, bodavých světelných bodů k němu skláněla. Pak opět si vzpomněl na silný kříž z kmenů, se kterým odešel stín. Po celý palčivý den ležel Offer v širé stepi a hloubal o tom, co se stalo. Občas se vzduch tiše otíral o něho a o rozdupanou trávu. Drobný hmyz se usazoval v záhybech pláště. Mladý pták přilétl pod jeho zdvižené koleno a ukryl se před horkem. Mraky přicházely odnikud a rozplývaly se v nic. Potůček na druhé straně na mělčině ztichl. Za pocitu žízně, která nadouvala jazyk jako houbu a v mozku protřásala nejdobrodružnější myšlenky, usnul. Sluneční koule, jiskry blesku, hvězdy, mraky se krátce objevovaly ve tmě. Offer myslil, že měl dlouhý sen a že je dítě. Divil se, že Reprobis není u něho. Vymýšlel hry, které začnou, až nastane den. Ohmatával pas a hledal kámen. Klouby bolely již méně. Pojednou ucítil na své tváři mokré plátno. Pak se mu otevřely oči. Spatřil vousatého muže, jak se sklání k jeho ústům. Pírko se vzneslo do výše, když vydechl.

Reprobis řekl ostýchavě:

»Zle jsem tě zřídil.«

Offer přemýšlel, na co si hráli.

»Ale ty jsi mne přepadl.«

Proč? uvažoval Offer a znepokojilo ho to, že bratr je stár a zdivočelý.

Reprobis vsunul ruku pod jeho tuhý vaz a dal mu vyssáti granátové jablko, při čemž řekl:

»Je ještě od včerejška.«

»Včerejška . . .«, hloubal Offer, při tom si prohlížel skvrny od vína na svém oděvu.

»Nalezl jsem je,« řekl Reprobis.

Ne, já! pomyslí si Offer a opět hmatá po kapsách. Ohmatával zemi kolem sebe a lezl dále. Pak upozoroval dýku. Zlatá barva rukojeti zářila tlumeněji. Toliko sedm drahokamů oslňovalo dosud se stejnou nádherou, jako ve vzpomínkách z dětství. Převaloval své tělo s přestávkami a upozoroval stopu dvou kopyt. Vzpomněl na plavého hřebce a žasl nad podivnou chůzí, která byla otištěna v hlíně. Pomyslí si:

Hřebec se spláší a svrhne nás.

Po rovině táhla vlahá večerní vlna větru. Cvrkot kobylek zněl ostřeji. V končinách, kde bydleli sedláci, mělo nebe opálové zakalení od kouře. Z nejzazší pohroužené dálky stoupalo hřmění. Když nastala tma, pokusil se Offer narovnat své rozbité údy. Odmítl bratrovu pomoc s rozhořčeným posunkem, avšak přece s ním šel domů. Po cestě se opět rozpomínal na své dojmy, aniž by se zbavil pocitu, že nebyly skutečnější než sen.

Mocný dech domácí pustiny ho objal a očistil od všech cizích a ošklivých vlastností, které si navykl. Stydl se za svou tlachavost; ztěžkopádněl a byl o-

stýchavější, než býval v chlapeckém věku. Teprve po mnoha dnech po prvé promluvil. Zatím co matka odešla ke studni a na dlouhém provazu spouštěla měděnou konev do jámy, řekl svému bratrovi:

»Kterému pánovi mám teď sloužit?«

Reprobus odpověděl po chvíli, zatím co hleděl na matku:

»Bylo by její největší radostí, kdybys také ty sloužil Bohu.«

»Kdo je to?« zeptal se Offer.

»Každou noc chodím stepí, abych ho spatřil.«

»A on si tě zjednal?«

»To nevím,« řekl Reprobus. »Dosud jsem ho ne spatřil.«

Tu se Offer zasmál.

Také když žena vypravovala synům Evangelium a o zázraku, který prožila, tu náhle napřímil své obrovské tělo, až se šlachy tlačily z kůže a smál se. Nebyla v tom však zlomyslnost. Prostě to nemohl pochopiti.

Nečinný život tísnil jeho mysl. Odešel do vzdáleného sousedství k osadníkům do práce a získal od nich ovce, vápno a stavební dřevo. Po celé léto tesařil na přístřeší pro člověka i dobytče. A na podzim ve stepi zoral nová pole. Lidé, kteří viděli jeho píli, pojali k němu důvěru a přicházeli v mnohém o radu. Zkoušel svou hrubou, nezkrocenou sílu při každé příležitosti, a byl proto daleko ši-

roko znám. V zimních měsících podnikl několika-denní pouť vzhůru po řece do hor a pomáhal tam dřevorubcům. Lehce ohnul kmen a za vršek jej stáhl dolů. V době dešťů, kdy se řečiště potoka rozlilo v řeku, dovedně vysekal, poněvadž jako bývalý válečník měl v tom zkušenosti, čluny a prámy. S vory projel celou zemí až k moři. Říkalo se, že nakažené morem a malomocenstvím odnášel z útulků, zadržoval splašené býky a plachetnici uvázlou na písku odsunul do vody.

Ani od chudých ani od bohatých nepřijímal dávků. Když ho chválili, rozpačitě se poškrabal v divokém vousu a řekl:

»Neměl bych jinak co dělat.«

A když se podívovali jeho tělesné síle, tehdy se mu zajiskřily jasné, vlídné oči a vzepjal ramena pod kládou, která ho ohýbala. Při tom pravil:

»Mohla by být ještě těžší.«

Matka ho měla nadmíru ráda, také proto, že měl důstojný vzhled a dokonce mu odpouštěla, že nechtěl splnit její nejvroucnější přání. Reprobus to pozoroval a tím horlivěji nosil kříž pustinou . . . po náplavech . . . po polích . . . A se ztrnulou, prostoduchou trpělivostí si v duchu maloval triumf, až řekne své matce:

Viděl jsem ho.

Potok ještě převaloval rychlé hnědé vlny, když se vrátil domů Offer, aby zoral zarostlá pole. Lidé

si vyprávěli, že v horách byla průtrž mračen. Step však byla již suchá. Jemnými paprsky ze zažloutlých chocholů klíčila tráva. Na trnitých křoviskách se houpala poupata listí, šafrán rozevíral svůj o-mamný kalich. Žlutá bouře zuřila. Často bouřila po celý den, a země zvolna vdechovala světlo, vítr i dešť pro vše živé, co v ní bylo skryto. Offer pociťoval zázračný vzrůst pod svými hrubými chodidly a sílu ve svých dlaních, která táhla nepatrné zrno do země. Jen ji cítil a mučila jeho lebku nezvyklými myšlenkami.

Proč orá a seje a stříhá ovce a proč žije.

Odhodil stranou zástěru a šel k brodu, aby se umyl. Pak zahálčivě usedl na břehu a přihlížel, jak silný potok občas se vylévá na štěrk a odplavuje kameny. Ustavičné klokotání a míhání a vyskakování vln mu působilo závrať. Myslíl vždy jedno a totéž. Když jednou vzhlédl, viděl na druhém břehu státi pěkného chlapečka. Vložil bílou nožku do vody a tiše, jako by hravě, ji stáhl:

»Jdi pryč,« zvolal Offer.

Dítě vyvalilo na něho oči a opět se pokusilo o krok. Pak stanulo a komíhalo rukama jako křídly, a klokotání pěny je téměř nadzdvihovalo. Offer utrhl na svahu klacek a hnal se na druhou stranu, aby je zahnal. Měl dosud závrať z třpytu vln. Voda mu stoupala na kolena. Slyšel náraz kmenů a popadl dítě. Nebálo se. Dosud nikdy nedržel dítě a

pilně se rozhlížel po nějakém člověku, kterému by je mohl svěřit. Ani stín se nehýbal v tiché jiskřící se zelené stepi. Vítr potřásal mokrým pláštěm. Hnědé kapky mu stříkaly až do tváře. Na ramenou mu seděl bílý hošík a rukama i nohama vytrvale toužil po potoku. Poněvadž Offer si nevěděl rady, učinil mu po vůli a šel.

Špičky nohou mu zvolna tápaly po nerovné půdě a klacky ho tloukly do nohou a vzpíraly se. Slunce nad ním šířilo po vodě takový lesk, že se vše vškol počalo vznášeti. Při každém kroku, který vrávorál kupředu, tíže na jeho šíji vždy více tlačila. Offer tajně pohlédl přes rameno a spatřil, že hošík tiskne loktem k sobě velikou zeměkouli.

Když chlapec, pomyslně si Offer, zatím co mu prýštil teplý pot z vyloužené, vráscité kůže a jeho mozek se v tupém obdivu zastavil, když chlapec nese tak velikou zeměkouli, musí být těžký.

A dobromyslně se usmál a přitulil líce k něžnému tělíčku a radoval se, že je také silný. Poté, když byl přebrodivil potok, posadil chlapce na štěrk.

Co si mám s tebou počít, pomyslně si, a s výše hleděl ostýchavě na světlou, ochmířenou hlavičku.

Jako vlna docela mladého beránka, uvažoval. A poklekl a pozoroval ho velikýma kulatýma očima.

Není to barbarské dítě, pomyslně si.

Nebojí se, řekl si v duchu a zvědavě čekal, kam půjde.

Ale nešlo. Rozplynulo se jako průhledný dech pod jeho širokými prsty.

Offer se nemohl dlouho vzpamatovati. Když uplynula hodina, stále ještě se ptal:

»Na mou duši, co to bylo?«

A když byl večer a měňavý trpyt vody zbledl a z roviny vyplula mlha, a když bouře temně a chladně šuměla mu nad šíjí, stále ještě jeho smysly zbožně objímaly milý obraz. Často obezřelou tlapou pohladil prázdné nic a říkal si:

»Byl to Ježíšek.«

V noci přišla matka a Reprobis. Volali a hledali.

»Offere,« řekla, »proč nejdeš domů?«

»Viděl jsem ho,« odpověděl Offer a ukázal jim, úplně pohroužen do zázraku, místo, kde to bylo. Reprobis stál nehybně; naslouchal, jako naslouchají nahluchlí, skláněl těžkou lebku a rty doprovázel každé slovo, takže byl jeho bratr vždy znovu povzbuzován, aby vyprávěl.

V soumraku dne se podle vůle matky sjednotili na tom, že na tomto místě postaví kříž. Dvojčata vyhrabala hlubokou jámu a při tom našla kámen, který byl srdcem jejich otce. Ale nevěděli to. Jenom cítili, že po všech těch ukrutných sporech bude zde nejlépe ukryt, i položili jej, aniž by o tom mluvili, do jámy, potom sosnový kříž zaklínováli kolíky a kameny.

Přicházeli lidé z dále, aby zde rozjímali a vypro-

sili si radu a pomoc od muže, který byl svatým konáním tak omilostněn. Neboť nezůstalo nic tajno; matka svou radost vyprávěla prvnímu ubožákovi, a ten roznášel poselství od jednoho dvorce ke druhému. Sedláci se svými ženami a svou čeledí přicházeli z dalekých končin a skrze Offeru se stávali věřícími.

Příště ho nazývali Kristonošem, nebo, jak to bylo v jejich řeči, Christophorem. Na jeho tichého bratra většinou zapomínali. Také matka ho zřídka jmenovala; neboť byl plachý a skrýval se před lidmi. Teprve, když se vzdálili, ve tmě, poklekal pod kříž a čekal. Matka se nyní domnívala, že zemře; její přání byla splněna a starosti byly s ní snaty. Jen ještě tiše čerpala dech a ustavičně pocítovala blaženost přítomné chvíle, při čemž se s každou hodinou, kterou vychutnávala, vděčně loučila. Nespala již. Její srdce vrávoralo, jako když se ještě podzimní stepní květina kývá, když se bouře již ztišila. Vyzařovala ze sebe všechnu lásku a připravovala se, že její život opadá v drobných sevrklých listech. Neboť stalo se to nejkrásnější, co se státi mohlo.

Bůh sám se dotkl jejího plodu.

Ale ještě nebyl všemu konec!

Jednou časně zrána stála matka u brány zahrady a hleděla za svými syny, kteří velkým hrubým krokem odcházeli, aby zorali kus půdy. Držela ješ-

tě džbán, zpola naplněný ovčím mlékem, a chlebovou kůrku, kterou zanechali. Vzduch byl klidný a jasný, takže rozeznávala hnědý lesk jejich zad, kování na kožených halenách a přilepenou hlínu na jejich patách. Reprobis se zapráhl do pluhu a Offer vyorával brázdu.

Jsou krásní, pomyslí si matka. Pak postavila džbán na zem, poněvadž ruce jí zeslábly.

Večer, až se vrátí domů, pomyslí si matka, dám jim požehnání, neboť snad zemru přes noc.

První obilí, které Offer toho roku zasil, mělo již kvetoucí klasy. Kolem táhl mrak motýlů. Dlouho harašil cvrček v písku. Matka přivábila holuby a krmila je chlebem. Při tom se oddaně ohlížela po svých synech.

Jsou silní, pomyslí si matka.

Když se obrátili a jejich sluncem ozářené obličejce svítily z dáli, opět ji pojala vroucí radost.

Budou rok od roku dále šířit jméno Boží, pomyslí si. Král jim daruje půdu a kameny, aby mohli zbudovati kostel. A žádný tvor je nezadrží, až tu již nebudu.

Matka si přála jít za nimi a tajně hladit jejich šaty, česat jejich vlasy, jako to často dělala, když byli dětmi. Předsevzala si, že večer položí ruce na jejich zavřené oči.

Synové stanuli. Domnívala se, že k vůli ní. Usmívala se a kynula jim tenkou, kostnatou rukou.

Jak jsou si podobni, myslila si matka, a nemohla již rozeznati, který je Offer a který Reprobús. Pak, když bylo dusno, odebrala se do stínu a naslouchala vznášejícímu se zvuku jejich hlasů.

Ve stejnou chvíli vyprávěl Offer svému bratrovi, že zde byl soused, aby ho varoval. Král vyslal zástup žoldnéřů, aby vymýtili Evangelium a především usmrtili muže, kterému se zjevil bílý Ježíšek.

»Nikdo tě nezradí,« řekl Reprobús.

»Kejklíř jim ukáže cestu.«

»To snad,« pravil Reprobús. Později řekl: »Ale mohli by se zmýlit v našich jménech.«

Dvojčata opět orala až k druhé mezi a myslila na matku.

»Zůstaň u ní,« řekl Offer, zatím co otloukal s železa hlínu. »Ty jsi Ho dosud nespátril.«

»Tebe má raději,« odpověděl Reprobús.

Poté opět umkli. Vyrývali brázdu za brázdou do půdy. Necítili horko, hlad, žízeň. Občas napřímili svá těla a přehlíželi rovinu až tam, kde se divoká zelenající se země rozplývala v bledých svítících výparech. K poledni, když se zdvihl dušný prašný vítr a přibližoval se ve velkých vírech, nechal Offer pluhu a ramena svého bratra zprostil provazů. Byli zajedno, že zachovají svému poslednímu pánu věrnost . . .

Přes to, že se zdrželi mnoho hodin přes obvyklou dobu, matka to nezpozorovala. Toho dne opome-

nula rozdmýchat oheň a nepekla chléb. Opředena svými pokojnými myšlenkami o smrti, seděla zde a skláněla se vždy tížeji a hlouběji do ticha. Současně se jí v mysli vynořovaly staré vzpomínky, a chvíle jí dovolovala, aby nahlédla za zdánlivě bezvýznamné a tajuplné věci, které odjakživa doprovázely její život. Slyšitelně plynuly její myslí řeči, opět se vynořovaly zapomenuté postavy.

»Dlouho jsi se mi vyhýbala,« řekl kouzelník.

I odpověděla mu:

»Vždyť jsem stále vaší dlužnicí.« Chtěla vyjít a ukázat mu, kde je kámen zahrabán. Ale na místě stál zástup temných hrubých postav.

»Rychleji,« řekla bez dechu.

Kejklíř položil jí své drápy na klín a řekl:

»Nespěchám.«

Nehybně se choulila ve výklenku zdi. Její tělo bylo jako potrhaná odumřelá slupka; smysly z ní volně odtékaly, zdí, bezcestným vzduchem a dálky i blízka dosahovaly stejně rychle. Když se v jednu chvíli ohlédla, bylo místo po jejím boku prázdné. Ale, nedbajíc toho, věděla, že je stále ještě na cestě s kejklířem, a že jen čas klade všeliké pestré pomíjivé závoje obrazů mezi ně.

Jeho ústa se vytrvale šklebila v úsměvu plném tajemství a žádostivosti. Často žertem tasil dýku směrem, kde byl zahrabán kámen. Žena neklidně pravila:

»Tak toužíte, abyste jej dostal.«

»Je na něm veliká tíže,« odpověděl.

Mínil totiž těžký kříž, u kterého její synové, zády k sobě, stáli ve sverpém obranném postavení. Jejich hlavy se potily. Vítr jim odhazoval chatrné zvířecí kůže s ramen. Občas v krátkém oblouku se vznesl kbelík a zalil je černí. Tápacíci postavy žoldnéřů a otroků tvořily vždy těsnější kruh. Záplava kleteb vyrazila do ticha a dále se chvěla nekonečnou tmou.

»Odvolej je,« řekl kejklíř.

Mlčela.

Jeho čelisti se, zívající, rozevřely; žlutá nosní křídla větřila. Nedůtklivě se stahovala kůže před každou mouchou, která mu bzučela nad hlavou.

»Pak . . .«, řekl, při čemž špičkou prstu bodl ji do ucha, »půjdu tomu stromu na kořeny.«

»To nemůžete,« odporovala žena.

Pokrčil rameny.

»Moji služebníci se právě k tomu chystají. Jen pocit přátelství mne nutil, abych ty dva blázny šetřil. Odvolej je přece.«

Matka dobře tušila, že její synové jsou ve velkém nebezpečí, ale důvěřovala zázračné síle, která vycházela z Božích paží kříže, i pravila:

»Mocný pán, kterému slouží, jim pomůže.«

Posměšně si ji změřil.

»Dobře,« řekl, »nenechá-li tě na holičkách. Ale

mohlo by se státí, že bys ještě jednou musila vzít zavděk pomocí svého starého věřitele.«

Jeho ruce lichotivě objaly její zápěstí.

»Co chcete?« otázala se nedůvěřivě. »Slíbila jsem vám kámen a více nic.«

»Ovšem. Vždyť tak jako tak přijdu na své.«

Viděla syny, špinavé od neřádu a krve, připoutané k sosnovému kříži, kolem jejich nohou val z trní, jak upřeně vzhlížejí k nebi, věříce, že Boží šípy vyrazí z mraků. Ale nic se nedělo.

»Nuže?« zeptal se kejkliř.

Vyvinula mu svou mrtvou ruku. A všemi vlákny naslouchala do noci, doufajíc, že mocná voda vyrazí ze svých břehů a odplaví pohany. Ale nestalo se nic.

»Nuže?« zeptal se kejkliř.

»Je to daleko,« řekla chraplavě, v úzkosti a s ženskou lstivostí, »neuslyší mne.«

Mlčel.

Matka čekala, nepropukne-li zázrak jako bouře a nerozbije-li pohany v prach. Ale slyšela jen svištění trnitých prutů, které byly její syny do masa.

»Čím se ti ubožáci proti tobě provinili?« zeptala se zoufale, »že je tak mučíš?«

»Já?« zachechtal se. »Za to mají co děkovat kruté ženě, která je neodvolává.«

Ještě hlouběji se zkřivila nad klínem. Čekala, zda-li se země nerozestoupí. Pak řekla, aniž by vzhlédla:

»Je tma. Nerozeznávám je již. Jak je mám zavolat.«

»Tak ti posvítím,« řekl kouzelník.

Svištíc, projela dýka prostorem a zůstala trčet v šterku, kde ležel kámen. Zasyčel plamen. Napuštěné trní počalo praskat. Dým ze smoly a olejů omamně se sem nesl. Ospalá závrať přemohla ženu. Škubajícími se víčky se bránila ruměnci nebe. Zacpala si uši a přece ještě z dále slyšela nářek vlků.

»Nevím,« řekl kouzelník, »jsou-li to ti tvoji; jmenovali se Offer a Reprobus.«

»To jsou oni,« zvolala matka. »Buď milosrdný a pospěš.«

»To nespěchá. Našinec se rozhoduje až v poslední chvíli,« řekl a tupě zašilhal z přivřených víček.

Klející žoldnéři se ztráceli v nekonečné pláni. Rudé mraky byly roztroušeny po celém nebi. Uprostřed kouř tvořil krvavý prsten. Sborně jako dříve opírali se bratři dvojčata svými hřbety o hořící kříž. Drželi se za ruce a s široce rozevřenými ústy supěli do ohně.

Tu žena poznala skrze svou vinu, že sám ďábel byl jejím věřitelem, a že nevědomky mu slíbila to nejcennější, totiž vzplanuvší duše svých dětí. Spěšně chtěla odejít k dvojčatům, aby zabránila velikému neštěstí a pomáhati jim ve smrtelné úzkosti. Ale byla již stará a potřebovala pro krátkou cestu půl noci. Když dosáhla brodu, bylo již bledé plá-

polající světlo tak malé, že je mohla ochrániti se-
pjatýma rukama. Ohýbalo se ve větru a olizovalo
jí kůži. Občas se hnědě a suše rozvinula šlacha a
klesla do popele. Matka klečela trpělivě a neúnav-
ně. S klokotem tekla kolem potok. Do písku se
vsákla každá vystříklá kapka a každé zatřepání
křídel holubů. Hvězdy byly jako palčivě pichlavé
bodláky, které život vyssají a pak uhasnou. Zvol-
na se rozplýval kouřový vír. Jen trpký pach spá-
lených kostí stoupal ze štěrku. Na holých keřích v
hroznech visely saze. Vlasy ženy byly opáleny. Její
tvář se podobala stínu.

Když se zakomíhal prut, bulvy jejích očí slídily
bíle a hrozivě. Nad příkrým brodem se již jasnila
voda. Sotva viditelná, vznášela se šerým ránem vlna
docela mladého beránka. Stébla travin povolovala
pod tichou silou vznášejících se kroků. Jako ne-
dotknutelný dech, jako vločka květu, načerpaná
z nebeského vlhka, zjevil se. Kol jeho líbezného
těla, kol nohou a rukou, kol něžných nehtů byl
lem svatozáře. Nebylo to barbarské dítě.

Nebálo se a hledělo do bídy. Tento pohled byl
líbezný dech větru, byla to měkká voda; byla to
chladná země pod rozedranými koleny... Tento
pohled bylo světélko duše, které černé pahýly mat-
činých rukou táhlo do věčné slávy.

Sedláci i ženy sedláků z okolí opatrně chodily
vysokou travou a ustavičně se modlili:

Christe eleison.

DÍTĚ VÍLY

Na konci horského svahu, hluboko pod lesní cestou, která vede z Öblarn do Gröbmingu, je poustevníková jeskyně. Kdysi dávno, snad před tisíci léty, přebývali v ní divocí medvědi. Také ji obývali nějaký čas loupežníci. V dobách náboženských válek přišel ze Solnohradu mnich a posvětil ji svým zbožným životem. Ale i jeho, jako mnoho jiných obyvatel, velká voda ze sněhu v Lanzingu zahнала nebo utopila. Neboť Enže tehdy tekla širokým obloukem napříč údolím; vzdouvala se na nesčetných mechových trsech a rákosových ostrůvcích před Mitterbergem a často náhle přes noc vylila své vlny do otvoru v břehu. Když si ji čeledín Rüpel

zvolil za svůj příbytek, musil se připravit na takovou událost. Byl starý a u sedláků dosloužil. Hledal tedy místo, kde by mohl dožít, aniž by jedl chléb z milosti. A poněvadž nenalezl ani chatrč ani píď země, která by byla na prodej za pár tolarů, odvrátil se od lidí a vyvolil si samotu, kterou mu nikdo nemohl upírat. Zbudoval si v jeskyni ohniště a skromné lůžko, a když se mu nyní splnila všechna jeho přání, probleskl mu hlavou podivný nápad, k jehož provedení neměl dosud příležitost. Usmyslil si totiž, že by bylo potěšitelné i prospěšné, kdyby ještě ke všemu dostal ženu. Tak musil, chtěj nechtěj, opět zpátky k lidem. Nebylo lehké nalézt ženu, která by toužila po skoupém a bédném životě. Posléze však našel chůvu, která byla také prastará a hrbatá a po celý svůj život sloužila druhým z lásky. Nyní se radovala z nenadálého štěstí, že se po ní ptal muž. Do modrého šátku zabalila své úspory, jakož i voskový sloupek pro čas adventu, růženec a pletací jehlice. Na sebe oblékla tři haleny a čtyři sukně, kolem sněhobílých řídkých vlasů si dala zelený panenský věnec a šla s čeledínem Rüpelem na svatbu.

Farář z Gröbmingu si sice vzpomněl na paragraf, podle kterého se žebravým lidem nedovoluje svátost manželství, ale věděl, že to byli poctiví lidé, že čeledín Rüpel nikdy nezůstal hostinskému dlužen cech, a děvečka Klára nikdy nebrala u kramáře na

dluh. Doufal, že Bůh je zachová při síle, dokud je nezavolá domů. Tak položil na obě vyschlé ruce stolu a požehnal jim.

Ovšem, ve svaté době velikonoční po každé u něho vzrůstalo hryzení svědomí; tehdy nejprve poklekla u mřížky zpovědnice žena, i musil vyslechnouti, že sklízí na cizích polích a že dokonce ve vši tichosti odklidila pasoucí se ovečku. Pak přišel muž a přesně vypověděl, kolik kusů zvěře složil během roku.

Farář nešetřil pokáním a napomínáním. Také náležitě hřímal nad jejich hříchy; když však pozvolna nahlížel, že se poměry nelepší, zkoušel to s domluvou po dobrém. Slíbil jim dva zlaté z pokladničky na milodary Milé Matky Boží. Přidal k tomu ještě pár bot, daroval svého bílého kadeřavého beránka a k tomu všemu přiložil věčnou blaženost. Marně.

Klára aspoň ještě projevila kajícnost. Ale Rüpel, zatím co se povinně modlil prikázané tři růžence, lil již v ukoptěné pánvi nové koule na zvěř. Byla to stejná nesmyslná vášeň, jež ho kdysi v mládí ustavičně honila po nocích, a která ve stáří ještě jednou procitla . . . A krev, jejíž žár dlouho tlumila tuhá práce, probíhala rychleji, poněvadž cítila nyní volný vzduch — pach horského lesa s pryskyřicí, zvěří a květinami.

Jednou, v první polovině senoseče, nastalo náhle

v Taurách horko. Enže letěla, odnášejíc kalnou sněhovou kaši. Vždy večer zdvihla se vodní hladina o půl lokte. Močály na slatinných lukách se slévaly. A po zemi jeskyně již se řinul potůček. Tu musili Rüpel a Klára sbaliti svůj majetek a vystěhovati se. Nalezli přístřeší u dřevorubců na Mitterbergu. Po jedenácti dnech, když s výše zpozorovali, že kalná záplava klesla do malých lesknoucích se kalužin, odebrali se domů. Stezka byla zle zřízena kusy dřev, jílem a bahnem. Ale jeskyně byla suchá, ani list ani jedna vepřovice nebyly posunuty ze svého místa. Zatím co tápali a zvykali oslepené oči tmě, zpozorovali oba zároveň cosi sněhobílého na hliněném lůžku. Ostýchavě a váhavě k tomu přistoupili. Leželo tam novorozeně, zavinuté do mlhově něžného závoje a vyzdobené čepečkem, který byl jako veliký květ čemeřice. Když se ho manželé dotkli, otevřelo oči. Zasvítily jako basalt ve vodní hlubině.

Rüpel nebyl schopen slova. A Klára, která vychovala již mnoho dětí téměř jen za Boží odměnu a přece ani jediné nebylo její vlastní, ta dobrá Klára se dala do usedavého pláče a nepustila již ten líbezný dar z milosti Boží z rukou. Usedla s ním venku na kvetoucí mez, kde mírně stínil keř plný šípkových růží, a bzukot včel a brouků ukolébal dítě ve sladký spánek. Rüpel šel k sedlákům, aby vyžebрал mléko. Běžel, až mu pot stál po celém tě-

le, a vrátil se domů pozdě odpoledne s cínovou konvicí. Když však mléko postavil na třínožku, okamžitě se srazilo, a dítě nevzalo ani kapku. Ustavičně křičelo, svíjelo se již v křečích a dostávalo psotník. Kůži mělo průsvitnou a žíly mdlé a bez krve.

»Za celý svůj život,« pravila zkušená chůva, »jsem ještě neviděla tak útlé a slabé děvčátko. Je to, jako by se matka styděla za to, že mu dala život.«

Vždy chvějivěji a pronikavěji pištěl hlásek, blede prstíčky se svíraly. Líce se zdály tuhé a šedé jako kámen. Hodinu zahřivali dítě svými šaty a prosili při tom vroucně Pána Boha, aby jim ponechal štěstí. A každý mu svatosvatě v duchu sliboval, že se polepší, že, ku podivu, již neznečistí a neposkvrní ruce nespravedlivě nabytým statkem. Byli ještě zcela pohrouženi v trpký strach a pobožnost, když venku na pastvě zaslechli zachrastění. Teprve když opět nastalo ticho, vyklopýtal se muž, aby se podíval. Podle zvyku vytáhl krátkou ručnici zpod slámy a nabil ji. Venku bylo ještě trochu světla od vody a sluncem ozářených vrcholků. Ze sítin to válo chladně. Naplavené dřevo skřípalo na vodě. Konipásek volal. Vysokou květnatou trávou krácela, popásajíc se, srna se svými srnčaty. Tu starý pytlák náhle dostal nápad, že by mohl postřelit srnu a děvčátko přiložit k jejímu vemeni. Zachvá-

tila ho hrůza nad tímto ohavným činem; hlavěň mu tančila, zatím co ji bral na mušku, a jeho prst váhavě a chvěje se hmatal po kohoutku.

Tu se skokem rozprchla zvěř. Lískový prut zapraskal.

»Pojď domů«, chraplavě řekla Klára za jeho zády, »je již v posledním tažení.«

S klesajícími koleny lezli zpátky do jeskyně. Necítili již v dítěti tep. Rüpel zapálil louč. Žena ustavičně plakala do své vybledlé zástěry; celý život se jí zdál neradostný, a věřila, že nic krásnějšího nebylo nad toto světélko, které tak pozdě vzplálo, a tak brzy zhaslo. Takový pláč muž dlouho nesnesl. Opět vylezl na horský svah a trhal zelené otočníky a černovky, pryskyřníky, červený jetel, bleděfialové zvonky a docela tmavé pomněnky. Vytrvale si říkal, že se zbavili veliké starosti, ale světlé slzy mu při tom kanuly do jeho dlouhého a zvětralého vousu.

Nad Schattenbergem byl již mrak žlutý od vycházejícího měsíce, světlušky sršely na teplém okraji louky. Občas můra mu zavravorala po naprážené ruce. Kdesi v kaluži ustavičně volala žába. Když v gstattském opatství počali vyzvánět Ave, rozpomněl se na svou křesťanskou povinnost, že musí ohlásit mrtvolku. Ale chtěl si ušetřiti dvojí cestu i rozhodl se, že zítra sbije rakev a hned ji v ní odnese do Gröbmingu. Oebingští neměli totiž

v oněch dobách faru. Když dozněly zvony, tápal se svou kyticí do horské díry. Klára zdvihla dítě z vrbového košíku a položila je na prkno. Leželo, opět zahaleno v sněhově bílém závoji, ztuhlé a enladné. Přes bledé, řídké kadeřavé vlásky byl shrnut hedvábný čepec. Jako když z chomáče mlhy zasvítlí modrý led, hleděly otevřené oči do prázdna.

Rüpel a Klára uvili věnec z horských květin kolem děvčátka. Pak ještě chvíli stáli a hleděli na ně. Když louč doplápolala, a vychladlý kouř se plazil k zemi, mlčky ulehli do postele. Jeden před druhým skrývali, že nespí. Na lískovém keři, který se skláněl nad vchodem, se třpytila měsíční záře. Slavicí se vůkol milkovali s jemně bolným šepotem. Pak se stříbrně zamžilo na udupaném prahu a velmi obezřele, bosýma nohama, které se ničeho nedotýkaly, vstoupila krásná nezemská paní a šla přímo k marám. Rozhalila na prsou poněkud svůj šál, zdvihla děťátko a kojila je. Kolem ní byl sněžný vzduch jako na vysokých horách. Její vlas, kůže ba i oděv byly jako by pokryty jemně lesklým chmýřím alpské protěže. Ustavičně si prohlížela dítě a když se k ní blaženě přitulilo, počala zpívat. Tiše chvějivý, smutný tón uspal starce.

Druhého dne ráno Klára časně vstala, aby se podívala, žije-li opravdu ještě dítě. Bylo čilé a mělo růžová líčka. V pravé ručce tisklo kousek zlata. Tu je žena mlčky, s nebeskou radostí, přinesla k

lůžku svého muže. Vrtěl hlavou, a také se ani slo-
vem neodvážil zmínit o podivuhodné příhodě. Ve
vší tichosti však přislíbil, že bude nadále šetřiti
zvěř, aby již nikdy neurazil vílu. Dodržel svůj slib.
Každou noc přicházela ve svém krásném, jako ká-
men šedém šatě, jen v novoluní měla tmavý. A pí-
seň, kterou uspávala své děvčátko, byla ještě zá-
dumčivější než jindy.

Poněvadž již uplynuly tři měsíce, řekla jednou
Klára, aniž by pohlédla svému muži do tváře:

»Tajně mně trápí, že dosud není pokřtěno.«

»Tak půjdeme,« řekl.

Našetřili si již zatím dosti ze stravného od hor-
ské paní, třebaže tučně jedli a občas si dokonce
přinesli džbán piva z oeblingského pivovaru. Mohli
tedy dítěti dopřát jemnou lněnou košilku, mimo
modře kostkovaného povijanu a červeného křest-
ního hedvábného šátku. Sami se nastrojili do nej-
lepších šatů a putovali vzhůru přes Mitterberg do
Gröbmingu. Použili odlehlé stezky, neboť se tuze
styděli, že by si ve svém stáří měli vykračovati jako
dva mladí zamilovaní manželé. A také se obávali,
že by někdo vnikl do jejich tajemství. Tak byli
úplně zajedno v tom, co chtěli a mysli; proč, to
zamlčovali jeden před druhým.

U Písečné jámy je překvapila podzimní bouře.
Musili tedy zalézt do kolny. Teprve po několika
hodinách, když se již šerilo, dosáhli městečka. Tro-

chu si odpočali na klekátku před kostelem, a každý pro sebe uvažoval, jak by to měli přednésti faráři.

»Mluvit musíš ty...« řekla posléze Klára.

Ale Rüpel s lišáckým úsměvem odpověděl, že tomu již dávno odvykl. Tak hodinu seděli, pak ještě jednu, váhající a jsouce tak rozčileni, že necítili hladu. Teprve, když děvčátko počalo žalostně plakat, a nebylo již k utišení, a když noc s novým měsícem vrhala své stíny po hřbitově, dělali si navzájem výčitky, že promeškali čas. Lehké mrazení probíhalo jejich ztuhlými údy. Namáhavě vstali a chtěli si právě vyhledat nocleh, když před mříží zpozorovali vílu. Sotva dítě pocítilo pach sněhu, hořce zaplakalo a třepalo ručkama i nožičkama v plenkách. Tu oba pěstouni poslušně usedli na klekátko a tvářili se, že spí, zejména když ze zvyku mu vše činili z lásky. Ale matka nevešla.

Nesmí po posvěcené zemi, pomyslila si stará služka a ještě chvíli čekala. Posléze si dodala odvahy a dítě vynesla. Paní jí poděkovala vroucím povzdechem, skryla se v bezovém keři u silnice a dala děvčátku píti. Když se nasýtilo, vrátila je. Pak vzala tři květy protěže z šálu na prsou a požádala Kláru, aby je za bledých ranních červánků položila na hrob, odkud vyletí jíkavec.

Zvolna mýjela chladná noc. Rüpel sklonil unavenou hlavu, dech mu tiše hrčel. Ruka mu klesala

vždy hlouběji do kopřiv. Polní myši pobíhaly kol zdi. Hvězdice a slaměnky jako veliké hvězdy pluly šerem svítání. Hory bledly. Růžový mrak stál mezi Stoderem a Kampem. Tu se Klára s dítětem belhala řadami hrobů, bedlivě slídíc po nějakém ptáku. Vůkol vládlo ticho. Ani stéblo se dosud nepohnulo. Posléze, když již nedoufala, cosi se pohnulo na jednom pahorku, jehož hroudy byly teprve řídce porostlé travou. Jako by se náhle polekala prudkého vzletu, služka pustila kytici z ruky. Bázlivě spěchala odtud.

Z dálky však pozorovala místo plná zvědavosti, a když šel kolem kostelník, aby vyzváněl k modlitbě, zeptala se, kdo tam leží.

»Mladý cizí pastýř,« řekl, »který se při trhání květin zřítíl se skály.«

Nyní si Klára pomyslíla své. Obávajíc se, že by urazila vílu, nikomu o tom nic neřekla. Když se její muž probudil, jenom řekla: »Půjdeme domů a počkáme, až bude jíst mléčnou polévku a ječnou kaši. Nesmíme ji unavovat svatým křtem. Jinak zemře.«

Rüpel poněkud hloupě mžoural očima. Ale asi jí dobře porozuměl.

»Pane Bože, odpusť nám hříchy,« řekl a ztuha a ochotně vykročil se svou chytrou manželkou z podzimně ojinělého hřbitova.

Tak dali děvčátku, aniž by je pokřtili, jméno

Kateřina a s velkou láskou a něžností je vychovávali. V zimě je matka navštěvovala ještě pilněji; na jaře občas nepřicházela; v době slunovratu zanechala mu drahé vřeteno ze zlata a modrých dráhočků. Pak již nepřicházela. Manželé ještě jednou vážně uvažovali, zda by neměli nyní jít do Gröbmingu. Ale nemohli se rozhodnout. Mělo se to u nich s milým dítětem jako před tím s ostatními nepravými radostmi. Hlídali je úzkostlivě, a to tím více, ježto musili pro ně leckterou křivdu vytrpět. Že se ujali nemanželského dítěte, o to lidé málo dbali. Ale že ti dva nuzní služebníci dávali do oběhu stříbrné a zlaté mince, to přivedlo Oeblingské a Gröbmingské na všelijaké nepoctivé myšlenky. Časem poustevníková jeskyně byla opět vykřičena jako zlodějský pelech. Rüpel a jeho žena musili do Gstattu na úřad, aby se zodpovídali z tohoto osóení. Když jim však nebyla prokázána žádná vina a oni pro dobrou pověst se nevzdali svého tajemství, zůstala jim hanba. Mohli si své vzácné peníze zavázat do míšku, zejména když je žádný poctivý člověk nebral. Tak, ponechání sobě a nevyhledávání lidmi, vylévali na Kateřinu své dohasínající životní teplo. Pod mírnou kázní se stávala pánovitou a svéhlavou, ale ne zlou. Rychle střídala pláč se smíchem, střídala rozmary a občas ji zachvacovala zamlklost, která se nedala vysvětlit. Často se skrývala v ostružinové ohradě, a když se

vrátila domů, měla plnou zástěru ovoce, potravin a mlsků, jako by rovnou přišla z ráje. Na své jméno vůbec neslyšela. A když její pěstoun nad tím naříkal, vzdorně zvolala:

»Nejmenuji se tak, jmenuji se Lísková Růženka.«

»Kdo ti to řekl?«

»Skřítci.«

To vše se zdálo pacholku Rüpelovi podezřelé. Neboť ji dosud při hře nepřistihl s žádným druhem. Jako kdysi po zvěři, tak teď bystrým okem slídl po děvčátku; nemohl však nic hrozného objeviti. Posléze, jednou v zelené měsíční noci, kdy mu poslední chatrný zub plašil spánek, pojednou spatřil Kateřinku, jak v košilce vyběhla z otvoru. Spěšně se oblékl a ukryl se, kde keř tvořil husté loubí nad vchodem. Cvrčci hudli k nevázanému tanci. Opálově dýmala mlha z rákosí. Zmrzačené vrby s rozpaženými rukama stály v mechu. Každý kmen měl pitvorně se šklebící tvář, a mžoural žlutýma a měňavýma očima. Šedě se lesklo listí v korunách. Uprostřed močálovité louky se procházelo děvčátko; těžkou otrhanou košilku drželo poněkud zdviženou, jako když její pěstounka kráčela mokrou travou; občas se zálibně zhlíželo v nadrženných lesklých kalužích Enže, a hlasitě se smálo, když náhle z kulatého víru vyplivl vodník. Zpěv cvrčků sílil. V horském odvalu ječely píšťalky a flétničky. Nevčasně poletovaly vzduchem svatoján-

ské mušky, a loňské listí hnalo se v bledém mraku údolím.

»Chyťte mne,« zavýsklo děvčátko. Tu kopa skřítků zvířila napadené smrčí tak strašně, že se Rüpel mocně pokřižoval. Měli na čele růžky a na důkladných uších dlouhé, smolně černé třepečky. Jejich těla byla celá chlupatá, takže nebylo pochybnosti o jejich původu. Kateřina se však s nimi náramně dobře bavila, tahala je za štětiny, házela po nich hroudami bláta a když ji jeden z nich chtěl chňapnouti, zmizela mu z praciček jako pavučina. S vrískotem se honili kolem ozářené slatiny a jejich nemotorné kozlí nohy vysoko šplíchaly vodu.

Druhého dne ráno Rüpel mračně obhlížel svou schovanku. Tvářil se, jako by mu to plaché, viny si vědomé láskování bylo obtížné, večer jí poručil, aby poklekla vedle něho a pomodlila se sedm Otčenášů a zatím co spala, přivázel sněhobílou nožku k pevnému kolíku. O půl noci opět vstal, poněvadž dítěti již nedůvěřoval. A skutečně, bylo pryč. Nalezl ji venku počestně sedět na vrbovém pařezu . . . mělo vřetenó své matky v ruce a z měsíčních paprsků spřádalo jemnou stříbrnou nit. Ráno ospale vrávoralo na lůžku.

Z této příhody čeledín zesmutněl. Hodiny nad tím hloubal, aniž by si někdy ulehčil slovem. Jeho manželka také na něho nenaléhala. Oba věděli, že žvástavost u víl a skřítků napáchala již mnoho škod,

a nad to se ostýchali jeden druhému svěřiti břímě, které tížilo jejich svědomí. Tak žili ve své stařecké radosti. Vlasy jim ještě více zbělely. Jejich zvalá těla se křivila, podobna dutým vrbám na slatině. Mezi nimi rozkvétalo překrásné děvčátko. Téměř tajili dech. Sloužili mu jako čeledín a děvečka a nesmírně mu přáli.

V roce komety, která přinesla neúrodný podzim a tuhou zimu, pocítili Klára i Rüpel, že se blíží konec jejich života. Oči a sluch jim vypovídaly službu. Tuhé, dnou prolezlé nohy jim zvolna odumíraly v chladu. Žili jako v žaláři, a nic je nemohlo osvěžiti. Když jim schovanka ráno přistrčila talíř s chlebem a ovocem, vzájemně se povzbuzovali k jídlu, přece však večer nebyl ukousnut ani ždibec. Kateřinka je opatrovala s velikou trpělivostí. Neúnavně rozdmýchovala v ohništi vlahý oheň, čistila čadící louč a často hluboko přes půlnoc seděla, bdíc, u hlav, točila vřetenem a chytala sněžné světlo, které pronikalo úzkou štěrbinou v horách.

Bylo to v den svatého Tomáše, item ve znamení zimního slunovratu. Větve třešní v hliněných hrncích vrašťela svá poupata, bledá a ubohá. Na stěnách utkvíval bíle namrzlý dech. Naplavené dřevo harašilo v ledovém škráloupu. Plující led venku bušil do břehu. Staří lidé občas zakašlali. Leželi úplně zahrabáni v slámě. Klára měla na sobě tři haleny a čtyři sukně, jako na svatbě. Vlákny tkani-

va prchalo poslední tělesné teplo jako dech. Cítili, jak se smrt žilami ustavičně přibližuje k srdci. Tu poslali dítě pro faráře.

Skleněně a studeně dohasínalo slunce na vrcholcích Taur. Sníh se zardíval. Stíny lesa se prolínaly. Ptáci ospale zmlkali, sníh byl šedomodrý, zatím co Kateřina utíkala do Gröbmingu. V tmavé noci dosáhla fary a pánovitě se dozvonila a doklepala na mladého kaplana. Žasl nad vločkově něžným a nevázaným tvorem, který zřejmě nechápal, co žádá. Váhavě svěřil svítilnu a zvonek neklidné ruce. A když si byl hluboce povzdychl, chystal se odnésti svatou svátost k neznámým nemocným. Děvčátko nešlo uctivě a usedle, jako druhé děti při takové posvátné příležitosti. Poskakovalo a vznášelo se napřed, až rudá záře tančila po domech městyse od sklepa až po hřeben, takže těch několik lidí, kteří dosud byli v ulicích, ukrutně polekáno potřásalo hlavami . . . Znělo to jasně podél daleké cesty. Pod keřem zbaveným listí se občas krčilo strašidlo. Pruty lísky se vrhaly přes cestu. Z jalovce svítily veliké, kalné oči. Kaplan tiskl k prsoum ciborium a nepozdvihl oči. Sníh vrzal a skřípal jako živá bytost. Podivný šepot byl v živlech. Neklidně, s tičným zpěvným smíchem spěchalo dítě, často jako proužek měsíce, často jako chmýří.

Pro muže byla to obtížná chůze. Poslední kus cesty od horského svahu do křovin probojoval za

úzkostlivých modliteb. A když se před jeskynní skrýší dotkla jeho zad hrubá větev, poroučel svou spásu Všemohoucímu Bohu.

Kateřina zdvihla svítilnu a pustila ho napřed. Na břidlicovém kameni hořel malý, křivý voskový sloupek pro adventní dobu. Růženec visel nad ním, postríbrřený plísni. A ležely tam pletací jehlice, zrezavělé a prohnílé. Popošel ještě dále a našel tam, v koutě přitištěné, oba ubožáky. Byli téměř zmrzlí a leželi těžcí jako olovo. Jen občas jejich kašlem byl vyhozen bledý list. Kaplan při tom zapomněl na svůj strach, poklekl a pomáhal jim za četných útěch ke zpovědi. Nejprve mluvila žena, i musil vyslechnouti, že sklízela na cizích polích a že opět ve vši tichosti odklidila pasoucí se ovečku. Pak mluvil muž, a přesně mu pověděl, kolik kusů zvěře odstřelil svou kulovnicí.

Kaplan jim dobrotivě odpouštěl. Chválil je pro jejich lítost a upřímnost, líčil jim Boží milost a vzácné rajské květy a ovoce, aby jim zkrátil a ulehčil rozloučení s tímto ubohým životem.

Přece však Rüpel a Klára mu naslouchali plaše a nedůvěřivě. Rty měli pevně sevřené, zatím co za ně odříkával kající žalmy . . . mlčeli při *Dominus non sum dignus*. Teprve když rozdělil mezi ně svatou hostii a podával polovici muži, řekla Klára, že mají ještě jeden hřích . . .

Mladému kaplanovi klesala hlava vždy hlouběji

a vždy více se podívoval příběhu, který mu společně vyprávěli. Domnívaje se, že je pomátla horečka umírání, přikyvoval ke všem jejich slovům . . . a ochotně slíbil, že daruje váček zlata gröbmingské schránce na milodary a pokřtí dítě, aby jejich loučící se duše došly pokoje. Pak přijali nebeský chléb.

Z hřidlice se vinulo rudé voskové vlákno do hloubi. Plamen se zmenšoval a praskal, tavě ledové krystaly. Na stěnách tiše utkvíval dech. Vůně neviditelných, ledových květů vanula kolem. Občas se ozvalo jemné, slabé zavzlykání . . . Bylo dávno po půlnoci, když se kaplan zdvihl z hromady listí. Dítě ho probudilo svým pohledem z modlitby a polospánku. Vědělo již, že musí odejít, čekalo němě se svítilnou a zvonečkem. Jeho oči svítily ze tmy jako modrý led, po kterém kloužou nesčetné kapičky vody.

»Pojď,« řekl kaplan a chopil se pohyblivé ruky. Pak již nepromluvili. Putující hvězdy je doprovázely přes horu. Ve větru se ustavičně zachvíval podivný a jednotvárný zpěv, jako by hrály pod sněhem skryté flétny, píšťaly a housle. Na leskle umrzlých kalužích v mechu se rozptylovaly měsíční paprsky. Zaslechli zvuk. Mlha sestupovala z vysokých hor a rozrůstala se. Tu děvčátko zneklidnělo. Ostýchavě se knězi vymklo z ruky. Naslouchalo a dalo se do poskakování a tance. Řetěz skřítků proklouzl mezi stromy jako kozli. Vzhůru

zavířil sněžný mrak. Tu se dalo do smíchu.

Zvonek a svítilna pojednou odlétly k plotu louky. Sklonilo se a zulo si střevíce. Když je chtěl zadržeti za šaty, vířilo odtud . . . vždy rychleji a rychleji. Z vřetene, které drželo pod paží, táhlo se dlouhé, stříbrné vlákno. Divoký vítr, pospíchaje, je odnášel, nadouval jeho selskou suknici a potřásal světlymi copy.

Zamyšlen a smuten kráčel mladý kaplan přes výšinu k městečku Gröbmingu. Občas stanul, doufaje, že se opět vrátí. A říkal si:

»Líbezné dítě! Chtěl jsem je skrýti přede vším zlem v bílém závoji jeptišky. Ale nedalo se uhlídat. Byla-li pak to opravdová malá víla?«

LEGENDA O HAVRANU

Na drsné, opuštěné výšině alpského průsmyku stál veliký dub. Jeho kořeny byly pokryty tvrdou půdou a zavrtávaly se každý rok hlouběji do zlatonosných žil hory. Bouře, sněhové metelice, krupobití a potměšilé blesky se honily kolem jeho koruny. Zůstal nepohnut. A každého roku v březnu nebo dubnu zavanuly mírně vlhké jižní větry, polichotily a pohladily, až se hořké šťávy stromu rozběhly do nejvzdálenější větvičky a koruna se obalila něžným listím. Uprostřed této zelené nádhery bylo rozcuchané, ale bezpečně postavené havraní hnízdo. Havraní otec a matka v něm přebývali, jakmile se jejich srdce rozveselila v měkkém,

vzdouvajícím se jižním větru, sluncem a květinami. Uchystali si v houští čerstvé houpající se lůžko a žili spolu v lásce a svornosti. Zachovávali stejné mravy a obyčeje jako jejich prarodiče, které Bůh pátého dne stvoření světa dal do ráje, a vychovávali své děti tak, jak jim to přirozený zákon kázal, a časně je poučovali, ještě dříve než se jim hranatá prsíčka opeřila a než se dovedly zdvihati pahýly křídel, že země je sice zázračné dílo, hodné chvály, kde kámen, stéblo slámy, dech a dým, kapka i jiskra mají své tajemné poslání; že však také, v každé věci skryta, číhá bolest a smrt, zvláště v lidech, kteří, zatížení dědičným hříchem, se stali nepřátely všech tvorů. Semena květin, strom i keř táhnou za ním vši pustinou, zvířata ho věrně poslouchají, ale sám jejich řečí již nerozumí. Jeho oči byly oslepeny a ani Boha již viděti nedovedou.

K těmto moudrým řečem čtyři havraňátka uctivě přikyvovala a věřila jim tím více, poněvadž jejich otec častěji provázel milého Pána Boha na cestách a takto se přiučil světové moudrosti. Ovšem, jejich rozum byl ještě dětský a prostý. Kladla otázky, na které bylo těžko odpovědět; tak chtěla vědět:

Co je dech?

Co je dým?

A dědičný hřích . . . A smrt?

Havraní otec si rád pomáhal z rozpaků tím, že dětem říkal, aby šli spat. Havraní matka strčila

jim bzučivého chrousta do rozevřeného zobáku a něžně zašeptala, aby byly zticha; jednou, až budou velcí, vše se doví.

Havraní chlapec i jeho tři sestry, havraní děvčátka, poslušně strčili hlavy pod křídla a spali celou noc. Teprve při východu slunce, když milý Pán Bůh konal svou denní procházku krajem, probudila je matka, náležitě načechrala každému tuhý chvost a připomněla jim, aby ze všech sil, uctivě a co nejpěkněji zazpívali na pozdrav. Tak i učinili. A dobré matce se to neobyčejně líbilo.

Milý Pán Bůh chvíli utkvěl svým zázračně modrým zrakem na ochmýřeném dubu a řekl pak v ptačí řeči:

»Dobré jitro, chytrá havraňátka. Dobře jste se vyspala a měla jste krásné sny a jistě jste od večerjška zmoudřela.«

Čtyři havraňátka byla neobyčejně šťastná z jeho chvály a s úžasem hleděla na něho listnatou mříží. Před milým Pánem Bohem se rozevřela bílá sasan-ka, žlutá locika, modré kalichy hořce a rudý vřes. Široce rozevíraly své listnaté ručky, jako by zamýšlely Pána láskyplně obejmouti. Zlaté hlasivky v jejich hrdlech počaly vyzváněti. Jazýčky vibrovaly. A když vítr dal znamení, zpívaly do taktu všechny keře, všechny traviny, byliny i mechy nábožně Te-deum. Pán Bůh zdvořile stanul, dokud neskončily, pak řekl v řeči květin:

»Dobré jitro milé rostliny. Přes noc jste ještě více zkrásněly. Z hloubi duše se raduji, že jsem vás stvořil.«

Tu pocítily strakaté horské slečinky, hubení travní kluci s ježatými vlasy, mechoví starci, tučné bylinné ženušky a pokřivení dřevití mužíčkové nesmírné štěstí. Mnohým vyhrkly slzy na šat. Mnohé, které právě slavily svatbu, pocítily, že dech nesmrtelnosti jim požehnal.

Když milý Pán Bůh vyšel na cestu, která se vine alpským průsmykem od severu k jihu, v šedém štěrku se zatřpytily zlaté žilky. Zpuchřelý plot se pokorně sklonil. Voda se ve vysoké slatině rozechvěla do nesčíslných blýskavých vlnek. Rezavý hřebík z podkovy a římská mince, které vězely v blátě, se tiše rozezvučely. A prach k tomu tančil, aby Pánu země způsobil radost. Opět stanul a naslouchal, ačkoliv chvála silničního prachu byla sotva slyšitelná. Posléze vyjádřil své zalíbení a řekl Božskou řečí:

»Dobré jitro, milý prachu.«

Tu se zachvěl prach a vzlétl na bílou ruku. Pozoruje nepatrné body, s úsměvem tomu i onomu dal na jevo svou vševědoucnost.

»Ty,« řekl, »jsi byl ještě včera písečným zrnkem pod ledem ledovce.«

»A ty jsi byl pupencem na korálovém trsu.«

»A ty jsi ještě včera táhl lidským srdcem. Jak

rychle plyne čas, dnes tě odnáší mrak do věčnosti. Dobré jitro, milý prachu.«

Takové a podobné příhody viděla havraňátka každý den. Ve svém nerozumu se veselila nad mnohými prosebníky, jako: brouky, pavouky, svišti, stehlíky, lopuchami, alpskými kury, kaménky a trnám, kteří dotěravě mu lezli do cesty. Ale častěji se hněvala jejich ptačí srdéčka nad lidmi, kteří ne všímavě a bez pozdravu procházeli kolem Něho a prohřešovali se na jeho majetku. Byli to ptáčníci, kteří s velikými sítěmi číhali na vlaštovky, lovci s kopím a kuší, kteří stahovali zvěřinu, zloději ovcí, kteří se plížili podél cesty a křižáci, kteří trhali ubohým květinkám vršky a takto polámané je odnášeli na helmách. Havraňátka se tomu divila, neboť dosud neznala smrt; rodiče je krmili a vědomě dosud žádnému tvorů neublížila. V té milé nevinosti se jednou rozhodla, když byla sama doma, že se zeptají Pána Boha, proč dopouští, aby se dělo tolik křivd.

Prastarý dub naslouchal jejich tlachání. Zalomil sukovitými větvemi, pohrozil dětem zlými tresty, mocně zatřásl korunou, aby jim projevil nelibost, ale dokázal tím jen to, čemu chtěl zabrániti: všetečná havraňátka vypadla z hnízda, třepetala se a pleskla do trávy.

Hej! To byla švanda! Nedovedla sice ani poskakovat, ani chodit, padala při každém kroku ža-

lostně na zobák, ale přece se jim zalíbilo v té širé horské svobodě, a slibovala si, že svým dobrým rodičům častěji uletí. Když při horlivém cvičení opět jednou padla hlavou kupředu na kořen, náhle tu stanul milý Bůh a zvolal:

»Výborně! Kdo pak vás naučil té nebeské pokloně?«

»My sami,« odpověděl havraní chlapec.

»Tak, tak,« řekl milý Pán Bůh. »A kam jdete?«

»K Tobě,« odpověděl havraní chlapec; a jeho sestry, tři havraní děvčátka, uctivě políbila mu zobákem nohu.

Bůh s nesmírné výše vlídně hleděl na směšnou opeřenou havěť.

»A proč?« zeptal se.

Děvčátka rozpačitě mlčela. Ale jejich bratr, který byl pyšný na to, že je z rodiny učenců a spolumajitel světové moudrosti, jejich bratr zdvihl své lesklé černé oči k Pánu Bohu a řekl:

»Ctihodný Boží Otče!

Dnes je úplněk, to budeme já a mé sestry čtyři týdny staří. Prosíme Tě, abychom nyní směli navštěvovati Tvou školu a nahlédnouti do Tvé knihy tajemství, ve které jsou lehké otázky a těžké odpovědi.«

»Copak chcete věděti?« zeptal se Mistr a usedl na pokraj silnice. Pak natáhl ukazovák a zdvihl chlapce na klín, rovněž tři sestřičky. Nejmenší z

nich se chtěla pochlubití svou chytrostí a zeptala se téměř trochu marnivě a koketně:

»Ctihodný Boží Otče, co je dech?«

»A kouř?« zeptala se druhá.

Tu se již třetí nemohla udržet.

»A dědičný hřích?« zeptala se.

»A smrt?« zvolal čile chlapec a bil křídly, že to byla radost.

Na takový obtížný výsledek Pán světa nebyl připraven, poškrábal si za uchem sněhobílý vlas. Po odmlce odpověděl:

»To je vážný příběh, který souvisí s lidmi. Ale pročpak se ptáte?«

Těkavě, jak to již mladé ženy mají ve zvyku, přeskakovaly z jedné věci na druhou. Čile krákaly jedna přes druhou, byly křídly, klovaly zobáky a překonávaly se v křiku. Opravdu jen Milý Pán Bůh mohl ve své všemohoucnosti rozuměti všem jejich otázkám a žalobám; totiž:

Proč zlí lidé zapomněli řeč zvířat a rostlin?

Hněvá-li se na ně Bůh?

Ví-li že jeho vlaštovky chytají do sítí... A že jeleny a kance pronásledují oštěpem? A že ovčím stahují s těla šat? A květiny strkají za klobouk?

Proč nepocítují žádné úcty, když je Bůh mívá?

A je-li to pravda, že Ho nevidí?

»Ano,« řekl Pán Bůh a sklonil se k silniční brázdě, kde byla jen hlína. Vzal hroudu do své bílé ru-

ky, mlčky ji s velikou péčí hnětl jako kus chleba, a položil ji před sebe.

»Tak je to,« řekl. »Mé nejmilejší dítka na mne zapomněly.«

»Nebylo by možno připomenout jim Tebe?« zeptal se havraní chlapec.

»Myslím, že by to bylo marné,« řekl smutně Pán.

A jako by okamžitě chtěl dosvědčiti pravdivost jeho slov, vzhůru průsmykem přicházel poutník. Bledý hlad mu seděl ve tváři a v údech. Vlekoucí se nohy se sotva zdvihaly na píď od země. Ruka byla příliš slabá, aby točila holí a záda se hrbila pod prázdným tlumokem, jako by se ohýbala pod břemenem. Na výšině chlapík stanul a vyhaslýma očima hleděl na Boha a neviděl Ho.

»Dobré jitro, ubohý vandrovní tovaryši . . .« málem by byl řekl Bůh. Ale neřekl. Jen tichý povzdech vystoupil z pootevřených rtů a dechl na tvory, také na hliněnou skývu, která ležela v prachu. A . . . tu se stal zázrak, neboť se proměnila v kyprý chléb. Vandrovník jej právě spatřil, když jej jeho noha měla rozšlápnouti. Namáhavě se shýbl, ale narovnal se lehce jako pírkó. Jeho postava se napjala a krok zbystřil. Četné rosou zvlhlé traviny se zdvihaly, horská země vtlačila šťávy a síly do rozedraných bot. Slunce ho obetkalo a když již trpytná dálka jihu ho pohltila, bylo stále ještě slyšet jeho veselý zpěv:

»Větríčku v křoví,
hůl mi i nohy
veď jetelem!
Až k nebi s rancem
vyskočím tancem,
jak blažen jsem!
Neděle rudá,
pondělí modré,
zelený háj . . .
Do plic nám tiše
větérek dýše
jitro a máj!«

Čtyři havraňátka byla náramně udivena. Tušila, že Mistr zodpověděl jejich první otázku, a hleděla plna zbožné úcty za dechem, který se šířil jako vlna po pastvinách u salaší, porostech, příkopech, sněžných polích a svazích a vrcholcích až k obloze. Viděli, že čile proháněl mraky, kupil je a trhal, světlo a čmouhy stínu proti sobě honil. Byla to zábavná podívaná. Přece však s přibývajícím dusnem počínalo dětem být úzko; děsily se netvorných mraků, které se ve výšinách převalovaly. Trápily je žízeň a hlad. Vzdechajíce, rozevíraly veliké zobáky a toužily po matce. Hořec, sasanka, locika, vřes vůkol bázlivě přetahovaly přes hlavu svůj plášťik proti dešti. Myši a svišti zalézali. Dub znepokojen držel své bledé listí, které dosud neprožilo zlou chvíli a odříkával modlitbu:

*»Ať hrozí mi smrti
bouř plamenná,
ať mne i zdrtí —
co to znamená?
Byť ničil a mařil
mě ohnivý jas,
i v smrti bych zářil
výš k Bohu zas!
Nad šíří země
jsem bílý dým
a ránem se v sémě
vždy proměním!«*

Tak se modlil veliký dub. A všichni malí tvorové, kteří jej obklopovali, krčili se plni úzkosti. Mistr seděl pokojně na pokraji cesty. Jeho rty byly pootevřené v úsměvu, a jeho tichý dech otrásal prostorami světa. Ustavičně hlasitěji rachotil a práskal hrom. Uprostřed bouře vyšlehl blesk z hloubi nebes. A strom i hora zarachotily.

Havraňátkům se téměř zastavilo čisté srdce. Skryla hlavy na svých rozcuchaných prsíčkách, a teprve po dlouhé době, když padal vlahý déšť do zježeného peří, opatrně vyhlédla z Božího klínu. Ale jak se poděsila! Blíže i dál byly pokryty mlhou a uprostřed o samotě stál veliký dub a rozkvétal ohnivou červení a ustavičně se stravoval v květu, až posléze čněl z černých travin jen černý pahýl.

Vysoko nad ním plul třpytný obláček. Pán ukázal na něj ukazováčkem a mlčel.

Ted' prostořeká havraňátka pochopila, co tím mínil. Již se neodvažovala žádné otázky, neboť dostala strach z jeho odpovědí.

Když se rodiče vrátili z cest po světě, velmi zsmutněli z veliké změny, pustili tučné žáby, které přinášeli, do spáleniště a obhlíželi kraj. Posléze spatřili Boha na pokraji cesty a v záhybu jeho šatu děti. Byli přes své zděšení hluboce dojati a havraní otec děkoval Bohu za ochranu, a havraní matka opět mu odporoučela své malé do ochrany, zvláště po dobu, než si snesou nové hnízdo. Pán laskavě přikývl a zůstal po celý den sedět u havraňat, dokonce je krmil a vyprávěl jim zázračné příhody o svém Dítěti Ježíši, který byl též člověkem a stále touží po návratu k lidem ze své nebeské slávy. A Maria, nevinná matka, musila je na zem přivést a o půlnoci uložiti do jesliček. To je nejposvátnější hodina v celém roce, řekl Pán Bůh. Veliká hvězda předcházela všechny hvězdy. Bílé závoje padly na hory a stromy se rozzářily jasnými plameny. V rovině, kde slunce mělo mnoho set zahrad, se té noci rozvila první poupata. Zvířatům je dovoleno, aby řekla lidem to, co po celý rok musila zamlčovali. A kdo poklekne u Dítěte Ježíše, láskou se rozpláče a všechny poklady, zlato, stříbro a drahé kameny, své krásné obleky i svou filosofii obětuje.

A v jeho srdci zůstane jen láska, a to bude dobré.

Havraní děvčátka při krásném vyprávění usnula. Také havraní chlapec mlčel. Ale vyvaloval oči čile a zamyšleně, a ačkoliv většinou to nechápal, pocítil horoucí touhu, doprovázet Pána na jeho cestě tajemství. Ale neodvážil se Ho poprositi.

Když Bůh čtyři děti vlídně přikryl modrým soumrakem a s polaskáním opustil, poletoval havraní chlapec za ním, a touha dodala jeho perutím úžasnou sílu. Putovali stezkou vždy hlouběji do roviny. Občas se kmitla smolná rudá louč. Chvillemi hučely vody. Milenci zpívali v temnotě. Loupežníci se plížili kolem a děsili havraňátko. Zvolna padala na ně únava a zdřímlo si pod těžce vonícím keřem. Bůh krácel tichým krokem dále a tvářil se, jako by nic nepozoroval . . .

Druhého dne ráno procitl havraní chlapec pozdě a zprvu vůbec nevěděl, co se s ním stalo. Počal volati rodiče. Posléze si vzpomněl, že se vydal s Pánem Bohem na cestu, a okamžitě poznal, že Ho ztratil. Odlétl ke květinám, aby se jich poptal. Květiny však měly tak nádherné šaty, byly tak pyšné a vznešené, že pln nesmělostí ihned oněměl. Zatím co tu bez pomoci stál, přiblížil se po silnici ošklivý člověk, hodil klobouk na havrana a popadl ho hrubýma rukama.

Ubohý havraní chlapec byl odnášen hodiny cesty. Hynul téměř horkem a prachem. Nikdo neměl

slitování a neobčerstvil jej. Často přicházely děti a tančily kolem krutého muže, nahlížely do klobouku a křičíce počínaly krutou hru tím, že dráždily muže zlými otázkami k zlým odpovědím. Havraní chlapec docela dobře rozuměl jejich řečí, neboť se na výšině naučil znáti mnohé národy. Vytušil, že mu hrozí veliké nebezpečí, nebude-li vševědoucí Bůh milosrdný. Při slunci západu přecházeli přes kozí pastvisko, kde se houfy dětí rvaly a hrály si. Také znaly krutého muže. Nastal nevázaný povyk a opět se ozval pokřik:

»Žroute vran, hola hej!«

»Nůž mi sem rychle dej!« zavrčel muž.

»Pro koho chystáš ránu?«

»Pro černou vránu!«

»Nebiješ nahlucho?«

»Ránu dám za ucho!«

»A co ještě má snést?«

»Velikou čest.«

Když zpustlíci byli již tak daleko se svou rozmluvou, zahrčel po blízké silnici kočár s šestispřežím. Koně i kočár byly ověšeny zlatem a sametem. A čtyři cestující, kteří podnikli cestu pro zábavu, zdáli se ptáku tím nejkrásnějším, co kdy spatřil. Byli veselí a štědrí, házeli mince před děti pastýřů, a mladý pán vyskočil z vozu a řekl, zatím co ukazoval na kořist:

»Ubohé děťátko Boží! Co se s ním stane?«

»Useknu mu hlavu, pak oškubu, upeču a nacpu si do břicha,« vrčel zlý muž; a jako vždy při této odpovědi jeho obličej ještě více zošklivěl. Havranímu chlapci se zachvělo srdce, že to i jinoch s lehoučkou vzpupnou myslí zpozoroval.

»Žroute vran,« řekl, »dej mi to bambino, naplním ti za ně klobouk zlatem.«

To byl obchod, který se vyplatil! Krutý muž schoval svůj poklad pod cvilinkový kabát, a dobrosrdečný člověk ukryl svého nalezence do hedvábním vyšívaného pláštíku; konejšil ho dobrými slovy, nakapal vína na vyschlý jazyk, poněvadž nikde nebylo vody. Společníci se mu rádně vysmívali, pokoušeli se zmocniti se zvířete a vyhoditi je z kočáru. Nejsmělejší skočil na kozlík a hnál koně zuřivým cvalem. Když ve vsi leknutím zbledlí vinaři vylézali před chatrče, křičel:

»Místo pro Francesca Bernardona a děťátko Boží!«

Pozdního májového večera se potem pokryté spřežení hnalo branou města Assisi. Hlasitě zněly ulicemi úderý kopyt. Jinošské hlasy jásaly k oknům a k balkonům, odkud, vrhány krásnýma rukama, přšely na ně do kočáru, na znamení díků, růžové věnce a kvítí všeho druhu.

Když přibyl Francesco před svůj otcovský dům a přátelé se vzdálili, shýbl se pro květiny, vzal je do náručí a odnesl vše, co mu náhoda během této jízdy darovala, do své ložnice.

Druhého dne ráno procitlo bambino s údivem, a potřebovalo opět dlouhý čas, než se rozpomnělo na to, co prožilo. Zachvátila je bolestná touha po domově. Neklidně poletovalo mezi damaškovými záclonami a krajkovými polštáři, převrhlo drahocennou křišťálovou vázu a škubalo růže, které se povalovaly v rozlité vodě.

»Až budou má křídla dostatečně silná,« říkalo hněvivě, »pak uletím.«

»Ano, ano,« vzdychaly unaveně růže a četné jejich bílé lístky odplouly ve vodním potůčku.

»Lidé jsou špatní,« krákal havraní chlapec a náhle dostal chytrý nápad, jaký dosud nikdy nedostal. Byl z toho přešťasten a zvolal:

»Jakmile se ke mně přiblíží člověk, vyklovu mu oči!«

V tom okamžiku vstoupil mladý pán do světnice. S úsměvem pohlédl přes nepořádek do kouta, kde sedělo zvířátko a bezmocně soptilo.

»Ubohé bambino!« řekl soucitně a vzal je k sobě.

Bambino klovalo na všechny strany. Ale jinoch se nebál; položil rty na modročerná křídla a políbil je. Tu pocítilo ubohé zvířátko horký dech lásky, který vycházel z tohoto člověka; zapomnělo na své potměšilé předsevzetí; zůstalo přitíštěno na měkké, ochmýřené líci a šeptalo:

»Nechtěl jsem ti důvěřovati, ale tvé laskání mi působí tak dobře.«

Francesco mu nerozuměl, chválil je však svou lidskou řečí, dával mu chutná sousta a chladnou lázeň. A zabýval se s ním po mnoho hodin, aby lehčeji překonalo touhu po domově.

Bambino ji také překonalo. Každým dnem bylo šprýmovnější a smělejší. Bralo svému pánu jídlo z ruky nebo dokonce s ním jedlo z jednoho šálku snídani. Sedalo s přáteli u tabule a srkalo víno z jejich pohárů. Tvářilo se zamýšleně k jejich pošetilým hovorům a často vyraželo podivné zvuky, takže se Francesco domníval, že chce mluvit, i objednal chirurga, aby hbitým řezem uvolnil ptačí jazýček.

Nyní se havraní chlapec opravdu naučil velikému počtu způsobných vět v lidské řeči a předváděl je vždy správněji k obveselení svého mistra. Dokonce otec Bernardone musil občas ustati v práci a věnovati zvířeti sluchu. Činil to nerad; neboť bylo to proti jeho přirozenosti a zvyku. Jako bohatý obchodník se po mnoho let osvěžoval jen zvukem peněz. Obsluhoval zákazníky ze všech zemí Páně, měřil hedvábné látky, rozprostíral koberce a krajkové tkaniny zdvihal proti světlu, které jako úzké schodiště padalo do chladného sklepení. Smlouval s obchodníky, střežil své služebníky, aby ho nepodváděli, a před každým vinařem, který kráčel kolem, se vlídně ukláněl. Ze všeho toho se jeho postava naklonila a jeho vlas zešedivěl. Nevstával již

lehce z lůžka, a když za bledého jitra zvolna krá-
čel do svého sklepního obchodu, a v půli cestě se
setkal s Francescem, který se právě vracel domů
z projásané noci, tu hleděl obchodník Pietro Ber-
nardone temně stranou. A nemohl pochopiti, že
tento mladý člověk, který propadl lehkomyšlnosti
a světáctví, je jeho syn.

Bambino sedávalo na oleandrovém keři a pro
toto chladné setkání pocítovalo velké hoře, točilo
hlavou brzy po mladém, brzy po starém Bernardo-
novi, bilo křídly a krákoralo:

»Otče, nehněvej se!«

Tu se bohatý kupec s nevolí obrátil. Přece z váž-
ných rysů zasmívala stopa veselosti. Řekl:

»Můj syn je lehkomyšlná šelma. Ale ty jsi arci-
šelma.«

Krásný život tedy plynul dále. Bambino, od pří-
rody vážné a šetrné a mající nadání k nabývání bo-
hatství, by se bylo spíše hodilo k otci než k synovi.
Ale výchovou se zvrátily vrozené pudy; a zejména
když tak oddaně dětsky milovalo svého mladého
pána, jako kdysi rodiče, zvláště když pak našlo
hned dobrý i zlý příklad, stal se z něj podivný
exemplář svého druhu. Učilo se, že zlaté mince
jsou bezcenné jako prach. Učilo se, že žádný tvor
nesmí být úmyslně mučen, ale že i semena, ptačí
vejce, pavouci, dešťovky i ropuchy jsou příbuzní
Francesca Bernardona a jen tak pro nic nesmějí

být obtěžovány. Byl vždy zdvořilejší ve styku s květinami a pečlivě se střežil toho, aby růžovému poupěti nerozpíchal šat, nebo, aby se nedotkl okružní květu lilie. Napodoboval svého pána ve styku s krásnými ženami, ostýchavě kladl své hedvábné pernaté rukávy na jejich obnažená ramena, tulil hlavu k jejich zářícím lícím a krákoravě říkával:

»Mé nejkrásnější srdečko.«

Jednou se procházel Francesco s pyšnou pannou ve stinném loubí Assisi. Byl večer, který se podobal snu, plný čistého vzduchu a tajemství. Třpytní brouci klesali větvoím. Několik ptáků dosud rozespale a blaženě hudlo. Vůně zrajícího ovoce a posledních květů orchidejí byla tak těžká, že jinoch byl tím opojen. Také v Bambinu se chvěla každá žilka; roztahovalo křídla, vyráželo mnoho slov v řeči ptačí i lidské a divilo se jen, že se panna k jeho dobrému pánu tak pyšně chová, jako k nějakému mouřenínku. Neboť, ačkoliv bylo to jen ptačí dítě, nezkušené a docela nevinné, přece tušilo, že láska, zvláště však láska mladého Francesca musí vřele oblažiti člověka.

Zatím co poskakovalo po jemném písku a bylo docela naplněno světskými myšlenkami, přicházel někdo, na koho by bylo málem zapomnělo, totiž milý Bůh. Skryt za sněhobílým vousem svítil mírný úsměv. Jeho ruce proklouzly jako mlha, lehce a měkce, nad milenci. Stál tak blízko, že musili cítit

úder jeho srdce. Ale necítili. Krásná dáma nabídla právě ruku k políbení a Francesco se hluboce sklonil a stoupl na Boží modrý plášť.

Bambino zaraženě stanulo; stydělo se za mladého Bernardona, kterého vždy plno uctivosti považovalo za nejlepšího člověka. Brzy otáčelo hlavu k němu, brzy k starému Pánu Bohu, bilo křídly a posléze zakrákoralo:

»Otče, nehněvej se!«

Když to Mistr uslyšel, ještě více se pousmál, zdvihl havraniho chlapce na rameno a pozdravil ho:

»Můj příteličku, dlouho jsme se neviděli. Jak se ti daří?«

»Děkuji,« odpovědělo Bambino, chvěje se náhlou radostí ze shledání a z pestrých vzpomínek, které mu náhle vyvolaly jeho nejranější dětství. Zdálo se mu, že z vločkovitých kadeří vousů vane drsný dech domova, že bledý kruh horského žáru svítí kolem vysokého čela a že se dosud temněmodrý kalich severského květu zrcadlí v jeho očích.

Bůh četl myšlenky havraňátka a zeptal se:

»Mám tě zanést domů?«

Bambino dlouho mlčelo, prožívalo každou žilkou vzácnou přítomnost a mysli na rodiče a sestry, na travní kluky, dřevnaté mužíky, mechové starce, bylinné ženušky a horské slečinky, slyšelo hudbu národa kočovníků, tep zlatých žil a veselé svištění větrů z ledovců. Váhavě řeklo:

»Ještě ne, milý Bože.«

Pak se opět odmlčeli. A Bůh v soumraku krácel loubím a květinovými zahradami Assisi, a čím více se blížili k domu obchodníka Bernardona, tím hlouběji a vážněji se zabíral do svých myšlenek chytrý havraňák a tím jasněji si uvědomoval, že svého pána nesmí opustit dříve, dokud ho neseznámí s milým Pánem Bohem. Neboť při vši nevinnosti přece jen Bambino tušilo, že láska, zejména láska mladého Bernardona, je tak veliká, že ubozí červíci, žebráci, růže a vykrášené ženy ji nemohou úplně utišiti.

Mistr četl také tyto myšlenky, a když se před branou bohatého domu loučili, pohladil chvějící se křídla a řekl:

»Žij blaze, můj přítelíčku! A příliš mnoho nehlobej. Je to smutný příběh a souvisí to s dědičným hříchem.«

Pak posadil Bambino na oleandr a zmizel . . .

Od té chvíle mělo Bambino těžkou hlavu. Nesnášelo, když Francesco měl dostaveníčko se svou milou, neboť se obávalo, že pro ni promešká setkání s Pánem Bohem. Pronásledoval tedy milenkou i všechny krásky z Assisi zlými pohledy, zasekával drápy do jejich hedvábných a sametových vleček a ve své ptačí řeči za nimi škaredě krákorál. Když jeho pán dále psal něžné dopisy, neříkalo již havraňátko:

»Mé nejkrásnější srdéčko.«

O ne! Volalo jako starý Bernardone:

»Ty jsi arcišelman!« popadlo pergamen a husí brk a uletělo do zahrady.

To vše Francesco snášel s velikou veselostí a trpělivostí; a nikdy nic hrubého havraňátku neřekl, považoval krutou vážnost za čtveráctví a svěřoval mu, jak to bylo jeho zvykem, všechna tajemství, netuše, jak velmi bolí malého posluchače to, co jemu samému je jen sladkostí a blažeností.

Podobno tupému, dusnému, horečnému snu leželo léto nad krajem. Ani noci, ani bouře a lijáky nemohly uhasiti ohnivý příval, který se valil touto jižní zemí. Bambino téměř hynulo žízní. Po hodiny se svěšenou hlavou dřepělo v hustém zaprášeném listí, a když je Francesco laskavě přitiskl k sobě, tu se zvíře polekalo žáru tohoto srdce; neboť byl silnější než žár krajiny.

Přátelé již nepřicházeli. Pietro Bernardone seděl s šedivým výrazem ve sklepním obchodě a rozkládal těžké koberce, hedvábné látky a krajkové tkaniny před zevlujícími vinaři, kteří neměli peníze. Hubení mezci, spálení světlem, se plížili ulicemi. Kramáři v sedlech téměř spali. Se stromů se u-lamovaly větve s plody a ovoce kvasilo dále v trávě. A omamná vůně kvetoucích i zralých rostlin ležela nehybně mezi vlnami pahorků.

Každého dne za šedého jitra vyšel Francesco taj-

ně, aby to jeho otec nezpozoroval, z domu. Pod pláštěm nesl košík plný zlata a drahocenných věcí, léků i lahůdek. Obezřele spěchal zmlklými ulicemi. A Bambino ho doprovázel. Šli do zpustlého kostela Panny Marie Andělů, kde se již dávno nesloužily mše. Kulaté okenní oblouky se rozpadávaly. Střechou svítila modř nebe. A z dlažebních kamenů vyrůstaly lilie. Byl tam jen jediný obraz, vybledlý a popraskaný; ale kdykoliv na něj havraní chlapec pohlédl, musil vzpomínati na příběh, který vyprávěl Bůh o svém jediném dítěti. Čekal pln touhy na okamžik, kdy opět se vrátí k lidem a bude příčinou mnoha divů a radostí. Tehdy, jak si havraní chlapec se vši vážností předsevzal, s Božím dovolením otevře svému mladému pánu oči a poví mu všechna tajemství, která po celý rok musil zamlčovati.

Jakmile Francesco vstoupil do ohrady, přicházeli chudí z okolí, hlavně nemocní a mrzáci. Také opálené děti pastýřů a malí černí otroci přibíhali sem, žebrali a křičeli. A Francesco nepřehlédl žádný prosebný pohled, žádnou ostýchavou ruku a také neopomenul požehnat každý dar vlídným slovem.

Když ho chudí opustili, zůstávala tam vždy zahalená žena. A když se také poslední mrzák odkulhal za vavřínové keře, stáhla žebračka svůj šál — a ukázalo se, že je to nejkrásnější a nejpyšnější panna z Assisi. A Francesco němě a pokorně poklekal jí k nohám.

Nikdy od něho nevzala jiný dar než úzký prstýnek. Nikdy nepromluvila vlídné slovo k pánu nebo k havraňu. Ale oba měla ve své moci. Když Bambino, divoce třepetaje křídly, pustilo se do ní a soplilo a s krákotem chtělo ji odehnati, tu vzplály její oči tak, že se příkrčilo a odklidilo do kouta, a vzpomnělo na modrý plamen, který sjel do dubu.

Stále ještě ležel Francesco před ní na kolenou, líbal jí střevice a lem oděvu a říkal:

»Co mám učinit, abys uvěřila v mou lásku?«

Nejkrásnější žena, dobře vědouc, jak malou cenu mají pro něho zlato a drahé kameny a jakou cenu mají pro něho květiny, ta krásná pyšná dáma řekla, aby vyzkoušela jeho oddanost:

»Utrhni mi bílou lilii.«

Francesco se velmi polekal.

»Nejmilejší,« řekl, »obětuji ti své srdce, ale svou sestru lilii ne.«

Tu se mlčky zahalila panna do svého žebráckého hávu a odešla. Druhého dne ráno se opakovalo, že Francesco opět padl své dámě k nohám a tázal se:

»Co mám učinit, abych dosáhl tvé milosti?«

S děsivým úsměvem sklopila zrak. A dobře vědouc, jak drahý je mu havran, odpověděla k jeho muce:

»Daruj mi jednu černou ptačí peruť.«

Francesco zbledl.

»Nejmilejší,« zasténal, »své srdce ti obětuji, ale Bambino, svého bratra ne.«

Tu odešla.

Druhého dne čekalo mouřenínské páže v kostele Panny Marie Andělů a vrátilo mu prsten. Mladého Bernarda zachvátilo zoufalství. Rozházel drahé věci, vrhl se na dlažbu a hlasitě plakal. Všechny zlé rozkoše a nepravosti vzplály v něm a pomátly ho. Všechny provazce nervů jeho těla se rozechvěly žádostivostí.

Obezřele přistupovali chudí z Assisi, posbírali mince a lahůdky a ptali se:

»Co se stalo dobrému pánovi?«

»Je nemocen,« mínili jedni.

Druzí volali:

»Má v prsou dýku!«

»Jeho otec ho zapudil.«

»Snad se něčeho zlého dopustil?«

»O ne,« křičeli mnozí současně, »Francesco se ničeho nedopustil, ani hříchu.«

»Pak je to dědičný hřích,« řekl stařec. A chudí se odplížili tiše se starostlivými pohledy.

Pozdě v noci se vrátil Francesco se svým havranem domů. Pán ničeho nepojedl; zvířeti však podal jídlo i pití, nehnul se, dokud neusnulo, a často si pro sebe říkal:

»Je lepší než Bůh i lidé.«

Pak se vrhl na hedvábné podušky, a horečka zmohla jeho krev a lomcovala jím po týdny a měsíce.

Proslulí lékaři obstupovali jeho lůžko; nikdo si nevěděl rady. Použili všelikých lektvarů a eliksírů. Přeli se nad recepty, studovali staré i nové knihy; nic to však nepomáhalo. Byli povoláni ovčáci, kteří zaříkávali a zaklínali nemoce. Přicházeli přátelé, smutni uklidňovali jeho divoké fantasie, kladli mu zemi ze svatého hrobu na prsa a ledové koule, které s námahou opatřili z vysokých hor. Nepomáhalo to. A havranu, který zádušně sedával na pokraji lůžka, říkali:

»Tvůj nebohý pán zemře.«

Petra Bernardona, který ve sklepě bohatým zákazníkům odměřoval hedvábí na vánoční slavnostní obleky, však těšili:

»Buďte bez starosti, on se uzdraví.«

Když opět jednou přišli přátelé na návštěvu, přišel jim Francesco vstříc v krásném obleku. Byl bleďý a chvěl se slabostí. Držel se však zpříma a pozdravil je přátelsky, jak se slušelo:

»Dobře, že jste přišli. Mám k vám prosbu.«

Přátelé potlačili svůj údiv, neboť nevěděli, pohánil-li ho horečné mámení nebo nová síla. I slíbili mu, že splní každé jeho přání.

Francesco nyní poručil sluhům, aby vystrojili slavnostní tabuli v největším sále domu. Byly podávány nejvzácnější pokrmy a nápoje. Křišťál, zlato a stříbro se jiskřily. Staré víno zbavilo mysle trdomyslnosti a stísněnosti. Přátelé téměř zapomně-

li, jak podivná byla příčina jejich radosti, až Francesco náhle vstal a řekl:

»Mám k vám prosbu. Buďte mi této noci k službám.«

»Je Svatá noc,« odpovídali. »Chceme na půlnoční mši.«

»Vím,« řekl Francesco. »Také má pyšná krutá panna má stejnou cestu. Chci ji unést. Pomozte mi!«

Na okamžik vše zmlklo, jako by nebylo v sále živé duše. Přátelé opět nevěděli, vnukl-li mu toto přání život nebo smrt. Ale v každém byla vášnivá rozkoš z dobrodružství. Jinoši se vždy více rozohňovali vínem a ohnivou duší chorého. Pohrávali si s jeho přeludy; uvažovali o jeho plánech, nejprve plni údivu, pak plni nadšení. Když se zešěřilo, byli zajedno a bouřlivě divokou písní přísahali mu svou věrnost.

Havraní chlapec, který po dlouhý čas doufal v zázrak Svaté noci, při jejich hluku a divokém vzrušení úzkostlivě vylétl a usedl na citroník, pod kterým náhodou odpočíval milý Pán Bůh.

Zapomněl zazpívat svůj nejkrásnější pozdrav, vzrušeně poskakoval z větve na větev a vykrákal všechnu bídu svého srdce. Bůh mu mlčky naslouchal. Když havraní chlapec byl hotov se svým smutným příběhem, zahleděl se Bůh tajemně do dálky a řekl:

»Nestarej se, děťátko, vše bude opět dobré!«

Ale Bambino zaraženě poskakovalo po větvích stromu.

»Propůjč mi milost,« prosilo, »abych mohl k němu promluvit lidskou řečí. Nemohu čekat až do půlnoci.«

Mistr dobrotivě přikývl a havraní chlapec vlétl oknem, usedl svému pánu na rameno a pravil:

»Dnes ti konečně mohu poděkovati za tvá dobrodiní. Sejdi rychle do zahrady. Někdo na tebe čeká...«

Francesco nedbal jeho řeči a hosté ho se smíchem a křikem odehnali. Nyní Bambino nebylo k utišení; vyletělo opět na citroník a úsilovně přemýšlelo, co by mělo dělat.

Uplynula hodina.

Zelená obloha bledla. První veliká hvězda předešla druhé. Poupata se zachvěla před mocí, která se jich dotkla. Vítr dýchl havranímu chlapci do očí. Stával se ospalým a říkal si:

»Ať příliš brzy neusnu!«

Pod stromem odpočíval Bůh a mlčel.

Opět uplynula hodina. Bambino sedělo s naježeným perím. Srdce mu hlasitě bilo. Jeho smysly zápasily s únavou. Pojednou zaslechlo, jak jeho mladý pán se svými přáteli vyklouzl z domu. Slabě zvonily dýky pod kamizolami a šípy poskakovaly v toulcích. Zadrnčela mandolina. Tu Bambino ná-

silně vytrhlo hlavu z křídel a pronikavě zakrákalo to, co pyšná panna tak často šeptávala:

»Francesco zůstaň!«

Nemocný zavrával. Bolest mu vytryskla z tisíců palčivých ran. Se zmateným pohledem ukázal na strom. Tu ostatní jinochy zachvátil nesmírný hněv. Proklínali ptáka, který se jim tak posmíval. Metali nože, napjali kuše a stříleli zpívající šípy do tmy.

Bambino neznalo smrt. S rozepjatými perutěmi slétlo do Božího klínu.

Francesco se probral ze své horečné ztrnulosti, se vzlykotem se vrhl na havraního chlapce, líbal ho, až omdlel . . . Přátelé prchli. Sluhové hledali s pochodněmi a zdvihli Francesca. V jeho hubeném chorém obličejí byl lahodný klid. Sněžně bílá zář lemovala jeho hnědý vlas. Nikdo nevěděl, odkud vychází.

Poté, když všichni lidé opustili zahradu, odnášel Bůh havraního chlapce ulicemi Assisi k severu, podél rudých světél a hučících vod, k severu, kolem milenců, kteří zpívali, kolem loupežníků, kteří kleli, kolem ubohých pastýřů, před nimiž na seně a slámě leželo dítě Ježíš . . . dále po stezkách až k vysokému alpskému sedlu, kde se horská bouře v jemných závojích hnala přes balvany a kde hořec, vřes, locika a sasanka spaly v skoupé zemi. Tam pochoval milý Pán Bůh malého mučedníka. Do pa-

horku vsadil dubový prut, právě když první červánky rozkvetly kolem ledovce.

Svéma zázračně modrýma očima pohleděl do dálky času, spatřil jak se dubová větev zazelenala a květiny slavily Vzkříšení. Slza radosti mu skanula a v duchu pravil:

»Dobré jitro, svatý Františku!«

DOBŘÉ DÍLO svazek stočtyřicátýtřetí

Vyšlo v prosinci léta Páně 1942
ve Staré Říši na Moravě nákladem Josefa Floriana.
Z německého originálu Die Räuberlegende přeložil Bohuslav Durych. Dřevoryty vyryl Michael Florian. Vytiskla knihtiskárna V. Vokolka a syna v Pardubicích v 1000 výtiscích. DEO GRATIAS.